

“Että meillä kaikilla olisi hyvä”

Kehittämishanke yhteisen toiminnan kehittämiseksi
Kontulan vanhustenkeskuksessa

Toimintaterapian koulutusohjelma,
toimintaterapeutti
Opinnäytetyö
27.8.2008

Sanna Nisula

Koulutusohjelma Toimintaterapian koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Toimintaterapia	
Tekijä/Tekijät Sanna Nisula			
Työn nimi "Että meillä kaikilla olisi hyvä" Kehittämishanke yhteisen toiminnan kehittämiseksi Kontulan vanhustenkeskuksessa			
Työn laji Opinnäytetyö		Aika 27.8.2008	Sivumäärä 34 + 2 liitettä
TIIVISTELMÄ <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä ehdotus yhteisöllisyyden, yhdessä toimimisen kehittämisestä Kontulan vanhustenkeskuksen osasto neljän B ja C soluissa. Työ liittyy IKU Stadia –hankkeeseen. Kehittämishanke toteutettiin yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Toimintaterapeutti toimi konsulttina ja järjesti kaksi ryhmäkeskustelua henkilökunnalle. Työssä tarkasteltiin osastolla tapahtuvaa tiedonkeruuta hyödyntämällä ICF-luokitusta.</p> <p>Työssä on hyödynnetty Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoriaa ja viitekehystä. Lisäksi ajattelua ja työskentelyä ovat ohjanneet näkemykset jokapäiväisen elämän merkityksestä ja ympäristön merkityksestä sekä vapaa-ajasta ja harrastuksista vanhusten toiminnan kannalta.</p> <p>Kehittämistyö toteutui seitsenvaiheisena prosessina. Teoriatiedon sekä ryhmäkeskusteluista saadun tiedon perusteella laadittiin kehittämis ehdotus, joka sisältää yhteistä toimintaa edistäviä periaatteita sekä käytännön ehdotuksia. Yhteisen toiminnan kehittämisen edellytys on yksilöllinen arviointi ja tiedon kerääminen. Työn konteksti on vanhusten laitoshoidossa, mutta kehittämis ehdotusta ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden edistämisen ideaa voi soveltaa mihin tahansa asiakasryhmään ja erilaisiin ympäristöihin.</p>			
Avainsanat toimintaterapia, toiminnallinen oikeudenmukaisuus, laitoshoido			

Degree Programme in Occupational Therapy		Degree Bachelor of Occupational Therapy	
Author/Authors Sanna Nisula			
Title "So that we all could have it good" The development project to develop co-operation at the Kontula Elderly Center			
Type of Work Final Project	Date 27.8.2008	Pages 34 + 2 appendices	
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this study was to make a proposal to develop co-operation in the B and C groups of department 4 at the Kontula Elderly Center. This study relates to IKU Stadia project. This development project was made together with the staff. Occupational therapist worked as a consultant and organized two group conversations for staff. In this study data collection was also examined by using ICF-classification. Theory of occupational justice and framework was used. Meaning of everyday occupation and meaning of environment and leisure guided thinking and working in this project.</p> <p>This development project was a process with seven phases. On the grounds of theory knowledge and group conversations the development proposal was made. The proposal includes principles to promote co-operation and common occupational functioning. There are also practical proposals.</p> <p>To develop co-operation and common occupational functioning requires individual evaluation and data collection. The context in this study was geriatric institutional care but this proposal and the ideas of occupational justice can be used with any client and in any environment.</p>			
Keywords occupational therapy, occupational justice, institutional care			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖPROSESSIIN JOHTANEET TEKIJÄT JA YMMÄRRYS	1
3	OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	4
4	TOIMINNALLINEN OIKEUDENMUKAISUUS	5
4.1	Uskomukset ja periaatteet	6
4.2	Osallistava viitekehys	7
5	JOKAPÄIVÄINEN ELÄMÄ JA SEN MERKITYS	10
6	ICF JA TIEDONKERUULOMAKKEIDEN TARKASTELU	11
7	RYHMÄKESKUSTELU I	15
7.1	Miksi ja miten järjestin ryhmäkeskustelut	15
7.2	Keskustelun anti	16
7.3	Oma ajattelu keskustelun annista	18
8	OSASTO NELJÄN B JA C RYHMIEN RESURSSIT	19
9	YMPÄRISTÖN MERKITYKSESTÄ VANHUSTEN TOIMINNAN KANNALTA	20
10	VANHUSTEN VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET	21
11	RYHMÄKESKUSTELU II	22
12	MITÄ ME TÄSTÄ OPIMME – KEHITTÄMISEHDOTUS	25
12.1	Toiminnalliset epäoikeudenmukaisuudet	25
12.2	Voimavarat	25
12.3	Oikeudenmukaisuuden neuvottelemisen	26
12.4	Suunnitelmien neuvottelemisen	26
12.5	Jokapäiväisten toimintojen merkitys	26
12.6	Ympäristö ja vapaa-ajan toiminta sekä harrastaminen	27
12.7	Yksittäiset toimintaideat	27
12.8	Mitä täytyy tehdä muutoksen aikaansaamiseksi edellisten lisäksi	28
13	LOPUKSI JA ALUKSI	30
	LÄHTEET	33
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on kehittämistyö yhdessä Kontulan vanhustenkeskuksen osasto neljän B ja C ryhmien henkilökunnan kanssa. Kehittämisen kohteena on yhteisöllisyys, yhdessä toimiminen. Työn Tavoitteena on tuottaa kehittämis ehdotus. Kehittämistyön aikana on tarkasteltu tiedon keräämistä ICF:n, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen avulla. Henkilökunnan kanssa järjestettiin kaksi ryhmäkeskustelua, joiden anti hyödynnettiin kehittämis ehdotusta tehdessä. Opinnäytetyö on toteutettu osana IKU Stadia –hanketta.

Kehittämistyö on tehty toimintaterapian näkökulmasta siten, että se on hoitohenkilökunnan hyödynnettävissä. Työssä on hyödynnetty Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoriaa ja osallistavaa viitekehystä. Lisäksi ajattelua ja työskentelyä ovat ohjanneet näkemykset jokapäiväisen elämän merkityksestä ja ympäristön merkityksestä sekä vapaa-ajasta ja harrastuksista vanhusten toiminnan kannalta.

Raportti kuvaa opinnäytetyöprosessin, kehittämishankkeen siinä järjestyksessä kuin se toteutui. Ensin kerron opinnäytetyöprosessiin johtaneista tekijöistä ja lähtökohdista. Sen jälkeen kuvaan prosessia kokonaisuutena ja kerron vaihe vaiheelta kuinka kehittämistyö rakentui teoreettisesti sekä käytännön tasolla. Lopuksi esitän kehittämis ehdotuksen.

2 OPINNÄYTETYÖPROSESSIIN JOHTANEET TEKIJÄT JA YMMÄRRYS

Toimintaympäristöt toimintakykyyn vaikuttavina tekijöinä ovat kiinnostaneet minua jo kauan. Ammattikorkeakoulututkintoon johtavan päivityskoulutuksen opintojani halusin suunnata ikääntyneiden ihmisten toimintaterapiaan. Minulla ei ole varsinaista työkokemusta ikääntyneiden henkilöiden kanssa tehtävästä toimintaterapiasta. Teoriatietoa minulla on ja opinnäytetyöprosessin ja opiskelun edetessä työskentelin hoitajana hoivakodissa. Tällä tavalla henkilökohtainen kokemus arjen elämisestä laitosympäristössä ikääntyneiden henkilöiden kanssa vahvistui koko ajan ja toi samalla peilauspintaa teoreettiselle tiedolle.

Kiinnostus ikääntyneiden ihmisten arkeen ja toimintaympäristöihin yleensäkin antoi kimmokkeen liittyä tekemään opinnäytetyötä IKU Stadia –hankkeessa. Hanke toteutuu Teknillisen korkeakoulu Sotera–instituutin ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian

yhteistyönä. Hankkeen tavoitteena on mm. tuottaa asiakasläheisesti tuotettua tietoa ikäihmisten kuntoutumista tukevien hoito- ja toimintaympäristöjen kehittämiseen. IKU–Stadian tehtävänä on toteuttaa toimintakyvyn arviointia ja selvittää kuntoutumista tukevia toimintatapoja todellisissa toimintaympäristöissä. Koko hankkeen on tarkoitus saada tietoa asukkaiden näkökulmasta eri ratkaisujen yhteyksistä asukkaiden toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä luoda malli toimintakykyä luovista toimintatavoista. (IKU Stadia–hankesuunnitelma 2007.) Hankkeen kautta sain opinnäytetyöhöni yhteistyökumppanit, mutta myös ohjausta ja tukea työskentelyyn. Lisäksi minulla oli mahdollisuus työstää aiheeni pohjustusta Oman työn kehittäminen –opintojakson tehtävänä syksyllä 2007. Kehittämistehtävä teoreettisine tietoineen ja haastatteluineen toi minut toimintaterapeuttina peruskysymyksen äärelle. Mitä vanhukset haluavat tehdä ja mitä he tarvitsevat tehdä voidakseen hyvin? Minulle syntyi halu selvittää, mitä ikääntyneet henkilöt haluaisivat tehdä yhdessä toisten kanssa laitospäristössä.

Löysin opinnäytetyötäni ideoidessani mielenkiintoisen tutkimuksen aiheeseen liittyen. Robichaud ym. toteuttamassa tutkimuksessa vanhojen asukkaiden ja heidän omaistensa mielipiteistä elämän laatuun vaikuttavista tekijöistä pitkäaikaishoidossa todetaan, että hoivakotien asukkaiden ja heidän omaistensa mielipiteitä on tutkittu vähän elämänlaadun arviointia kehitettäessä. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada esille kotiympäristöä korvaavan laadukkaan ympäristön piirteitä asukkaiden ja heidän omaistensa näkökulmasta. Tutkimus koski ihmisten välistä vuorovaikutusta ja ympäristöön liittyviä piirteitä. (Robichaud – Durand – Bédard – Ouellet 2006: 245.)

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että asukkaiden mielestä laadukkaan sosiaalisen ympäristön pitäisi tarjota mahdollisuus jakaa nautinnollisia hetkiä toisten kanssa. Ympäristössä pitäisi voida huolehtia muista. Ryhmään kuulumisen kokemus, keskinäinen kunnioitus ihmissuhteissa ja mahdollisuus ihaila muita oli tärkeää. Asukkaat pitivät tärkeänä myös hyväntahtoisen juoruilun mahdollisuutta. Tutkimus korostaa vanhusten, kuten kenen tahansa, tarvetta elossa olemisen tunteesta, kehittymisestä ja tunteesta yhteisöön kuulumisesta. Identiteetin säilymisen kokemus on tärkeää. Artikkelissa mainitaan, että aiemmat tutkimukset osoittavat asukkaiden yhteisöön sitoutumisen parantavan heidän elämänlaatuaan. Yhteisöllisyyden kehittäminen on näin ollen keskeisessä asemassa asukkaiden elämänlaadun parantamisessa. (Robichaud ym. 2006: 248–250.)

Tapasin opinnäytetyöni yhteistyökumppanin, Kontulan vanhustenkeskuksen osasto neljän osastonhoitajan Annaliisa Korholan ensimmäisen kerran 11.1.2008. Keskustelimme opinnäytetyön aiheesta. Esittelin omia ideoitani ja hän kertoi osaston tarpeista. Keskustelussa korostui yhteisöllisyyden kehittäminen keskeisenä painopisteenä sekä

se, että olemassa olevaa, asukkaista kerättävää tietoa olisi hyvä saada hyödynnettyä paremmin käytännössä. Tässä vaiheessa keskustelimme elämisen toiminnot- ja elämänkulomakkeiden käytöstä ja niiden avulla kerättävästä tiedosta. (Korhola 2008a.) Korhola kertoi yhteisöllisyyden kehittämisestä työpaikallaan sekä antoi luettavaksi materiaalia, jota oli tuotettu aiheeseen liittyen vanhustenkeskuksissa. Tämä tuki suunnitelmaa tarttua aiheeseen ja sieltä löytyi myös linkki asiakaslähtöisyyteen.

Yhteisöllisyyden kehittämisellä Helsingin sosiaaliviraston vanhusten palvelujen vastuualueella pyritään siihen, että vanhainkodin asukkaan, omaisen, hoitohenkilökunnan ja moniammatillisen tiimin yhteistyö ja yhteisvastuullisuus lisääntyy. Tavoitteena on myös kunkin yhteisön jäsenen yksilönä tuntemisen lisääntyminen. Asukkaan näkökulmasta tavoitellaan mm. vaikuttamismahdollisuuksien, vuorovaikutuksen ja toimintakyvyn lisääntymistä yhteisöllisyyden lisääntymisen myötä. Yhteisölliseen toimintamalliin siirtymisen nähdään edellyttävän aikaa ja muuttumista enemmän asiakaslähtöiseen ajatteluun. Käytännössä pyritään ottamaan käyttöön toimintatapoja, jotka edesauttavat kaikkien toimijoiden yhteistyötä ja asukkaiden näkökulman huomioimista entistä enemmän. (Pohjola ym. 2006: 2-8.)

Asiakaslähtöinen näkökulma, pyrkimys asiakaslähtöisempään toimintatapaan on keskeinen ajatus yhteisöllisyyden kehittämisessä vanhustenkeskuksissa. Myös IKU-hanke tähtää asiakaslähtöisyyden kehittämiseen. Asiakaslähtöisessä toimintaterapiassa keskeistä on asiakkaan kunnioitus ja hänen ottamisensa mukaan päätöksentekoon. Asiakkaan kokemuksen ja tietämyksen tunnistaminen ja neuvottelu asiakkaan kanssa ovat tärkeitä asiakaslähtöisyyttä mahdollistavia toimintatapoja. On tärkeää selvittää asiakkaan yksilöllinen kokemus sekä ymmärtää todella hänen kulttuuriaan ja ympäristöään. (Sumsion 1999: 61–63.)

Ympäristön tarkastelu, siitä kysyminen ja keskusteleminen sekä ympäristön muokkaaminen on tärkeää. Muutos kotiympäristöstä laitospäristöön on suuri ja sen vuoksi on perusteltua muokata sitä luonnollisten ympäristöjen suuntaan ja toimintakykyä edistäväksi. On asiakaslähtöistä selvittää ja pyrkiä ymmärtämään vanhusten aikaisempaa ja nykyistä toiminnallista osallistumista sekä nykyistä ympäristöä ja toimintakulttuuria, jossa he elävät.

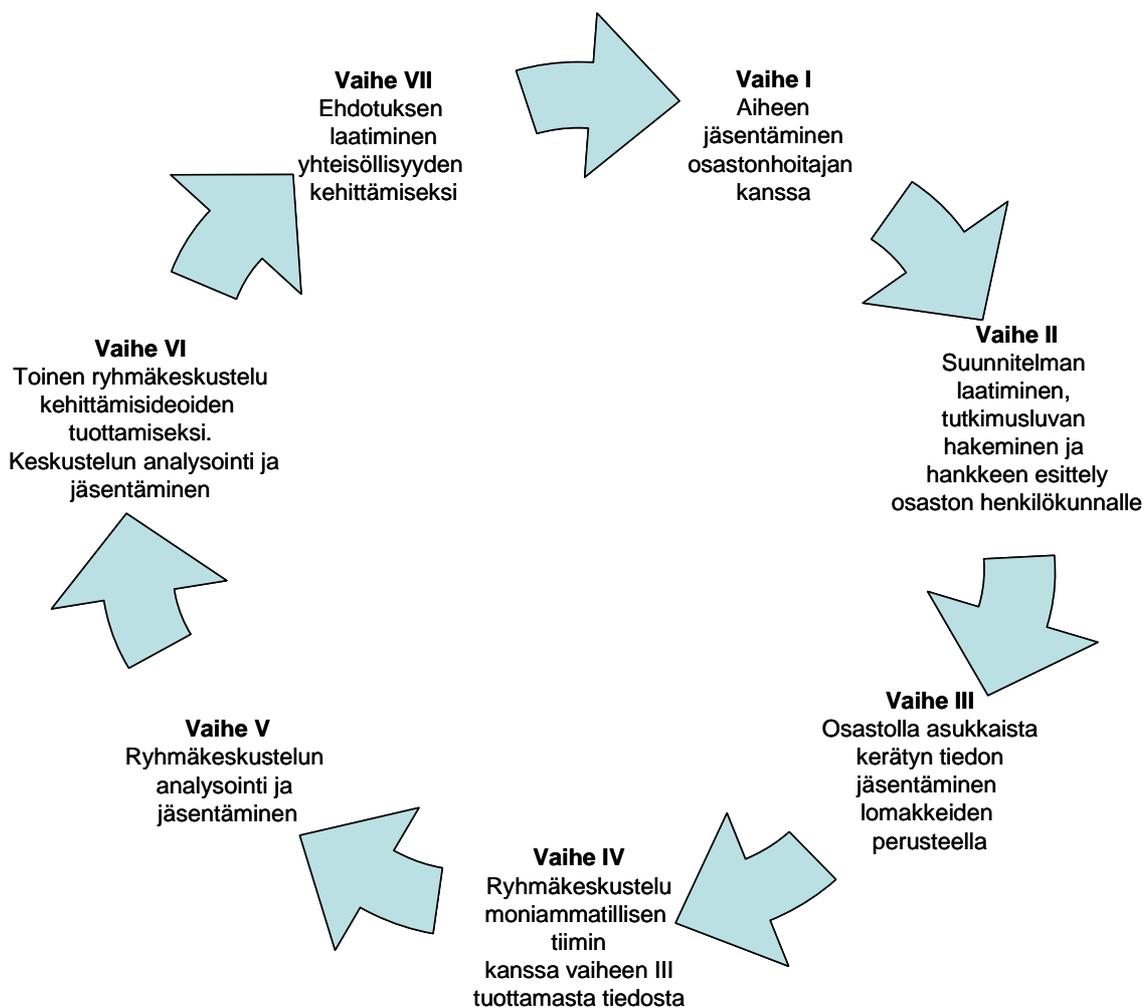
Toimintaterapeutti voi työskennellä monissa erilaisissa rooleissa. Hänen ei aina välttämättä tarvitse olla tekemisissä suoraan toimintakyvyn ongelmien kanssa kamppailevien henkilöiden kanssa. Perinteisesti toimintaterapeutit työskentelevät yksilöiden tai asiakasryhmien kanssa. Organisaatiot voivat olla toimintaterapeutin asiakkaana, jolloin hän

työskentelee esim. konsulttina, päällikkönä, kouluttajana tai tutkijana. (Townsend 2002: 53-54.) Toimintaterapianimikkeistön 2003 mukaan toimintaterapeutin työhön kuuluvat asiantuntija- ja koulutustehtävät sekä kehittäminen (Toimintaterapianimikkeistö 2003: 46-49).

Tässä kehittämishankkeessa toimiminen voidaan perustella asiakkuuskäsitteen laajentamisella koskemaan organisaatiota. Kontulan vanhustenkeskuksen osasto 4:n työryhmä voidaan nähdä tässä mielessä toimintaterapeutin asiakkaana. Toimintaterapeutina toimin tässä opinnäytetyöprosessissa toimintakyvyn asiantuntijana sekä kehittämistyön tekijänä. Toimintaterapeutin rooli ei ole tavanomaisin, mutta se voidaan nähdä ajankohtaisena ja perusteltuna. Toimintaterapeutina olen kiinnostunut edistämään ihmisten mahdollisuuksia tehdä niitä asioita, jotka ovat heille tärkeitä ja joita he haluavat tehdä. Kehittämishankkeessa olen välillisesti edistämässä Kontulan vanhustenkeskuksen osasto 4 asukkaiden mahdollisuuksia osallistua yhteiseen toimintaan.

3 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Yhteistyötahoksi löytyi IKU Stadia –hankkeen kautta Helsingin kaupungin Kontulan vanhustenkeskuksen osasto neljän B ja C ryhmien henkilökunta. Päätettiin lähteä kehittämään yhteisöllisyyttä, joka on kehittämisalueena sosiaaliviraston vanhusten vastualueella. Yhteistyökumppanilla oli tarve ottaa tarkasteluun toimintakykyyn liittyvän tiedon keräämiseen käytettävät lomakkeet, joten toteutin tämän toiveen ja liitin samalla työhön toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen ICF (International Classification of Functioning) käytön (WHO ja Stakes 2004). Suunnitelma kehittämishankkeen toteuttamisesta yhteistyötahon kanssa sisälsi seitsemän vaihetta, jotka on esitelty kuviossa 1. Kehittämistyö suunniteltiin yhteistyökumppanin tarpeiden mukaisesti. Prosessi eteni ennalta sovitussa aikataulussa tapaamisineen ja ryhmäkeskusteluineen. Tapaamisten välillä hain teorian tietoa ja suunnittelin käytettävissä olevan tiedon perusteella seuraavia vaiheita. Kehittämishanke toteutui suunnitelman mukaisesti.

KUVIO 1. Kehittämishankkeen eteneminen

4 TOIMINNALLINEN OIKEUDENMUKAISUUS

Kehittämishankkeen ja opinnäytetyöprosessin toisessa vaiheessa tutkimuslupaa odottaessa kiinnostuin toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoriasta (An exploratory theory of occupational justice) (Townsend – Wilcock 2004a) ja mallista (A participatory occupational justice framework) (Townsend – Whiteford 2005). Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoria on toimintaterapian piirissä kehitetty. Vastaavia osallistumiseen ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä teemoja on käsitelty muillakin tieteenaloilla. Innostuin aiheesta ja mielestäni se toi hyvän perustelun sille, mitä olin tekemässä. Malli antoi myös raamit kehittämishankkeen hahmottamiselle ja edistämiseksi. Opiskeltuani mitä toiminnallinen oikeudenmukaisuus on, huomasin olevani kehittämistyön kautta edistämässä vanhusten toiminnallista oikeudenmukaisuutta. Seuraavaksi esittelen lyhyesti

toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen (Townsend – Wilcock 2004a) liittyvät periaatteet ja uskomukset. Tämän jälkeen kuvaan Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistavaa viitekehystä (Townsend – Whiteford 2005), joka oli ohjaamassa omaa toimintaani kehittämishankkeen ryhmäkeskusteluja suunnitellessani ja toteuttaessani.

4.1 Uskomukset ja periaatteet

Toiminnallinen oikeudenmukaisuus perustuu siihen, että ihminen on toiminnallinen olento. Silloin, kun maailma on toiminnallisesti oikeudenmukainen, ihmiset voivat kukoistaa (flourish) tekemällä päättämäänsä, heille ja heidän yhteisöilleen kaikkein hyödyllisintä ja merkityksellisintä. (Townsend-Wilcock 2004a: 244-245.)

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulma uskoo, että ihmiset ovat toiminnallisia olentoja. He osallistuvat toimintoihin itsenäisinä tekijöinä. Toiminnallinen osallistuminen on toisistaan riippuvaista ja tilannesidonnaista sekä toiminnallinen osallistuminen on ratkaiseva tekijä terveydessä ja elämänlaadussa. (Townsend-Wilcock 2004a: 253.)

Toiminnallinen epäoikeudenmukaisuus ilmenee toiminnallisena vieraantumisenä, toiminnallisena deprivaatina, toiminnallisena marginalisoitumisena sekä toiminnallisena epätasapainona. Toiminnallinen oikeudenmukaisuus näkyy merkityksen ja rikastuttamisen kokemisenä toiminnassa, määrällisesti moniin ja vaihteleviin toimintoihin osallistumisena, valintojen ja päätösten tekemisenä päivittäisessä elämässä sekä yhtäläisinä etuoikeuksina monipuoliseen toimintaan osallistumiseen. (Townsend ja Wilcock 2004b: 83.)

Toiminnallisina olentoina ihmiset ovat eniten todellisia toimintaan osallistuessaan. Merkitykselliset ja tutut toiminnot ovat tärkeitä. Aika, tavat ja rutiinit ovat erityisen kiinnostavia, koska ne ovat merkittäviä toimintojen organisoimisessa. Vanhoina ihmiset käyttävät toimintaa toisiin ihmisiin liittymiseen. Näin he välttävät yksinäisyyttä ja merkityksettömyyttä. Mukautuva toimiminen auttaa heitä myös sietämään menetyksiä. **Itsenäiseen osallistumiseen** liittyy aktiivisuus sekä erilaiset kapasiteetit valita ja osallistua. Erilaisuudesta huolimatta jokainen on samanarvoinen. Koska ihmiset ovat yksilöllisiä, inhimilliset tarpeet ja voima osallistua ovat hyvin erilaisia. **Toiminnallisen osallistumisen toisistaan riippuvuudesta ja tilannesidonnaisuudesta** johtuen toiminta ei ole mielessä tapahtuvaa abstraktia ajattelua. Oikean elämän kontekstit, aika ja paikka, välineet sekä ihmiset vaikuttavat. Osallistuminen sisältää vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa, mutta se ei ole aina näkyvässä ajantasaisena. Olemme riippuvaisia siitä mitä on tehty ennen meitä tai mitä tehdään meidän jälkeemme. **Terveyteen ja elämän-**

laatuun vaikuttavana tekijänä osallistuminen moniin toimintoihin on ratkaiseva. Ihmiset tarvitsevat hyödyllisyyden tunnetta kukoistaakseen ja pysyäkseen terveinä. (Townsend-Wilcock 2004a: 254-257.)

Teorian periaatteet hahmottelevat oikeudet, vastuut ja vapaudet, jotta toiminnallinen oikeudenmukaisuus mahdollistuu (Townsend-Wilcock 2004a: 257). Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaan voimaantuminen tapahtuu toiminnan kautta ja toimintojen luokittelun tulee olla kattava, salliva sekä syrjimätön. Toiminnallisen potentiaalin mahdollistaminen on tärkeää. Neljäs periaate korostaa monipuolisuutta, sisällyttämistä ja jaettua etua toiminnallisessa osallistumisessa. (Townsend-Wilcock 2004a: 253.)

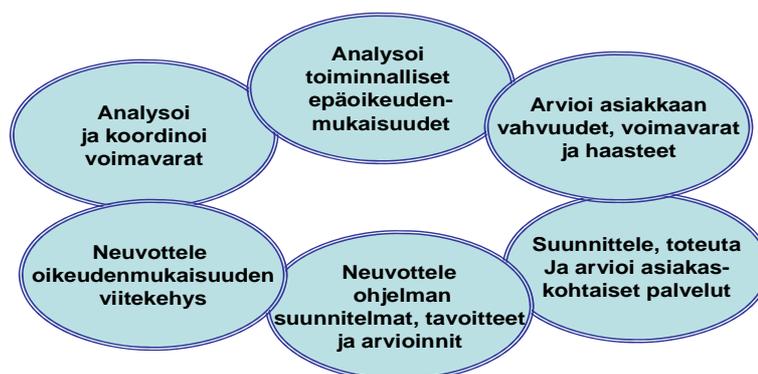
Voimaantuminen voi tarkoittaa yksilön tai ryhmän kasvavaa voiman tunnetta, henkilökohtaista tarmon, motivaation, tarkoituksen tunteen, itseluottamuksen, identiteetin tai ilon tuottamista. Sekä voimaantumisessa että oikeudenmukaisuudessa yhteistä on se, että taloudelliset ja poliittiset tekijät, lait ja kulttuuriset voimat ovat ratkaisevia. Voimaantumista toimintojen kautta voidaan kokea toiminnallisena rikastumisena, merkityksellisenä toimintana sekä toiminnallisena tasapainona. **Toimintojen luokittelussa** ei pitäisi korostaa työn merkitystä liikaa. Erilaisia töitä tulisi arvostaa tasa-arvoisemmin ja työtä tulisi jakaa tasaisemmin. **Toiminnallisen potentiaalin mahdollistaminen** viittaa mm. siihen, että yksilöillä tulisi olla mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. Toimintojen suurempaa valikoimaa täytyy korostaa. Tasapainoisempaan toiminnalliseen elämään osallistuminen olisi mahdollista helpommin, jos taloudellisia palkkioita yhdenmukaistettaisiin. **Monipuolisuus, sisällyttäminen ja jaettu etu toiminnallisessa osallistumisessa** viittaa siihen, että toiminnallinen oikeudenmukaisuus riippuu yksilöiden toiminnallisten tarpeiden ja potentiaalin tunnistamisesta. Erilaisuuden kunnioittaminen on edellytys toiminnallisen tasavertaisuuden toteutumiseksi. Erilaisuuden kunnioittaminen haastaa tehokkuuden tavoittelun, joka suosii asioiden yhdenmukaistamista. Yksilöiden osallistuminen rakentaa yksilöllistä elämää ja yhteisöjä, joten ketään ei pitäisi estää osallistumasta toimintoihin. (Townsend-Wilcock 2004a: 258-261.)

4.2 Osallistava viitekehys

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistava viitekehys sisältää kuusi vaihetta, joiden tarkoituksena on ohjata käytännön työskentelyä. Viitekehys ei tarjoa tarkkoja tekniikoita työskentelyyn, vaan sen tarkoitus on ohjata ajattelua ja työskentelyä edistämään toiminnallista oikeudenmukaisuutta. Kirjoittajat toteavat asiakaslähtöisen toimintaterapiakäytännön sisältävän elementtejä näistä kuudesta prosessista, mutta niiden

hyödyntämisen avulla toiminnallista oikeudenmukaisuutta voidaan ymmärtää ja edistää paremmin. (Townsend-Whiteford 2005: 110-112).

Viitekehys kuvastaa toimintaterapeutin käytännön työn raamittamista ja nimeämistä (Townsend-Whiteford 2005: 113). Malli koostuu kuudesta prosessista, jotka ovat epälineaarisia, mutta yhteydessä toisiinsa. Neljä prosessia liittyy ympäristön muutoksiin ja sosiaalisiin muutoksiin ja neuvottelemiseen sekä toiminnallisen oikeudenmukaisuuden puolesta puhumiseen asiakasorganisaatioissa. Kaksi prosesseista on tiivistetty Kanadan toiminnallisen suoriutumisen mallista ja liittyvät suoraan asiakkaan kanssa työskentelyyn. (Townsend-Whiteford 2005: 113). Kuviossa 2. näkyvät mallin prosessit.

KUVIO 2. Kuusi Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistavan viitekehysten vaihtetta (Townsend-Whiteford 2005: 113)

Voimavarojen analysointi ja koordinointi tarkoittaa inhimillisten ja taloudellisten resurssien analysoimista. Analyysiä voidaan tehdä prosessin missä vaiheessa tahansa. Analysointi edellyttää oman toiminnan reflektointia sekä ympäristön havainnointia resurssien osalta. Kirjoittajat pohtivat, kuinka toimintaterapialla voidaan vaikuttaa laajemmin toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen. He viittaavat tekstissään toimintaterapian harvinaisuuteen ja asemaan ammattina sekä asiakaskuntaan, jolla on vieläkin vähemmän vaikutusvaltaa kuin toimintaterapeuteilla. (Townsend-Whiteford 2005: 113-115.) Pohdin omassa kehittämistyössäni voimavarojen liittyvän suurelta osalta henkilökunnan, mutta myös koko yhteisön voimavaroihin. Omat resurssini toimintaterapeutina näen olevan tehokkaammin käytössä, kun teen yhteistyötä henkilökunnan kanssa ja pyrin vaikutta-

maan samanaikaisesti koko osaston asukkaiden mahdollisuuksiin osallistua heille tärkeisiin toimintoihin. Pystyn tarjoamaan työpanokseni kehittämishankkeen työstämiseen sekä tuomaan henkilökunnalle tietoa toiminnallisen osallistumisen mahdollisuuksien, toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen tärkeydestä. Päätin selvittää osaston resursseja myöhemmässä vaiheessa.

Oikeudenmukaisuuden viitekehyksen neuvottelemisen on tärkeä prosessi. Neuvottelemalla pyritään löytämään yhteistyökumppaneiden taustalla vaikuttavat yhteneväiset ja eroavat näkökulmat. Neuvottelu on tärkeää yhteistyön alueiden nimeämisessä ja se on myös jatkuva prosessi yhteistyösuhteessa. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulman käyttämisestä, kuten muistakin lähestymistavoista on tärkeää keskustella yhteistyökumppaneiden kanssa. (Townsend-Whiteford 2005: 116-117.) Kehittämishankkeeseen suunnitellut ryhmäkeskustelut ovat tilaisuuksia, joissa voidaan neuvotella oikeudenmukaisuudesta ja sen toteutumisesta. Keskusteluissa kuulen henkilökunnan mielipiteitä osaston arjen sujumisesta ja muutoksen tarpeista sekä mahdollisuuksista. Samalla voin itse tuoda toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa esille ja keskusteltavaksi.

Toiminnallisten epäoikeudenmukaisuuksien analysoiminen tarkoittaa ihmisten kokemuksia oikeudenmukaisuudesta tai epäoikeudenmukaisuudesta toimintoihin osallistumiseen liittyen. Puuttuuko osallistumisen mahdollisuuksia? Ovatko ihmiset vieraantuneita tekemisestä? Osallistuvatko he toimintoihin, jotka ovat heille merkityksellisiä ja tärkeitä? Kuinka yhteisön jäsenet voivat kokea kansalaisuutta toimintaan osallistumisen kautta? (Townsend-Whiteford 2005: 117-120.) Suunnitellussa opinnäytetyöprosessissani mahdollisuudet saada tai kerätä toiminnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen liittyvää tietoa ovat rajalliset. Minulla ei ole lupaa kysyä asukkailta heidän näkökulmaansa, niinpä kannustan henkilökuntaa kysymään asukkailta, kuinka he kokevat toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutuvan osastolla. Lähtökohtaisesti työn tarpeesta ja ideasta keskusteltaessa tuli esille, että asukkailla ei ole riittävästi osallistumisen mahdollisuuksia ja tarvetta yhteisen toiminnan kehittämiseksi oli olemassa. Alkuvaiheessa tuli esille myös se, että asukkaiden toiminnan tarpeisiin ja elämänhistoriaan liittyvää tietoa ei välttämättä kerätä ja hyödynnetä kovin tehokkaasti.

Ohjelman suunnitelmien, tavoitteiden ja arviointien neuvottelemisella tarkoitetaan mm. keskustelua siitä, mitä toiminnallisen oikeudenmukaisuuden seurauksia tavoitellaan. Tavoitteiden saavuttamiseksi täytyy suunnitella ohjelmia tai jo olemassa oleviin ohjelmiin liittyen on pohdittava, kuinka siinä painotetaan toiminnallista oikeudenmukaisuutta. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden asiat voivat nousta esille myös silloin, jos henki-

löitä täytyy sitouttaa osallistumaan erilaisiin toimintoihin. (Townsend-Whiteford 2005: 120.) Tehtäväni on saada toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa esille ja sisällyttää sitä kehittämissuunnitelmaan. Tilaisuus painottaa toiminnallista oikeudenmukaisuutta on olemassa, kun työstän yhdessä osaston henkilökunnan kanssa suunnitelmaa asukkaiden yhteisen toiminnallisen osallistumisen kehittämiseksi.

Suoraan asiakastyöhön liittyvät Toiminnallisen osallistumisen viitekehyksen vaiheet jätän tässä huomiotta, koska minulla ei ole mahdollisuutta kehittämishankkeen puitteisissa osallistua suoraan asiakastyöhön.

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden viitekehyksessä keskeistä on kohdistaa huomio toimintojen käyttämiseen. Sitoutumista sellaisiin prosesseihin, jotka ovat osallistavia ja aktivoivia on haluttu painottaa. Viitekehyksessä on haluttu nimetä sosiaalinen inklusio ja kansalaisuus tärkeimmiksi toiminnallisiksi seurauksiksi silloin kun toimintaterapia on mukana vaikuttamassa. Kuusi prosessia auttaa tunnistamaan epäoikeudenmukaisuuksia, mitä ihmiset tarvitsevat ja haluavat tehdä. Sen jälkeen voidaan toimia yhdessä ja saada aikaan sosiaalista muutosta. Viitekehys on uusi, mutta se ei sisällä varsinaisesti mitään uutta. (Townsend-Whiteford 2005: 123.)

Townsend ja Wilcock (2004b:83) kirjoittavat artikkelissaan, että toimintaterapia on olemassa ammattina osoittaakseen toiminnallisia epäoikeudenmukaisuuksia. Toimintaterapeutin arvot, uskomukset ja lähestymistavat puolustavat sitä, että työskentelemme asiakaslähtöisesti siten, että asiakkaat ovat aktiivisia tekijöitä toimintaterapiassa ja omassa elämässään. Selkein yhteys toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen on se, että työskennellään sosiaalisen inklusion edistämiseksi siten, että korostetaan asiakkaiden päätöksentekoa toimintoihin osallistumiseen liittyen.

5 JOKAPÄIVÄINEN ELÄMÄ JA SEN MERKITYS

Laitosympäristössä jokapäiväinen elämä korostuu. Päivät rakentuvat päivittäisten rutiinien ympärille ja suurin osa toiminnoista, joihin asukkaat osallistuvat ovat päivittäisiin rutiineihin liittyviä. Betty Risteen Hasselkuss (2006: 627-629) on artikkelissaan tuonut mielenkiintoisia näkökulmia jokapäiväiseen toimintaan. Jokapäiväinen toiminta, henkilön kokemus jokapäiväisestä elämästä jää usein liian vähälle huomiolle siitä huolimatta, että se on usein nähtyä. Toiminta ei välttämättä tapahdu joka päivä, mutta se on säännöllistä ja toistuvaa elämässämme. Jokapäiväiset toiminnat näyttävät siltä, että ihmiset tekevät samoja asioita. Kuitenkin toimintojen tekeminen on hyvin yksilöllistä ja tulee

esille toiminnan yksityiskohdissa. Taipumus yleistää ja hakea yleisiä nimittäjiä esim. päivittäisille toiminnoille estää näkemästä jokapäiväisen elämän monimutkaisuutta, yksilöllisyyttä ja erikoisuutta.

Jokapäiväistä toimintaa vähätellään mm. työelämään osallistumiseen verrattuna. Siitä ei samalla tavalla puhuta ääneen. Toimintaterapiassa jokapäiväinen toiminta on käsitteellistetty ongelmakeskeisellä viitekehyksellä. Kuitenkin toimintaterapiahenkilöstöllä on mahdollisuus korostaa jokapäiväisen toiminnan kokemuksen tärkeyttä, monimutkaisuutta ja kauneutta sekä merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille. Näennäisen pienet kokemukset ruokailuun, pukeutumiseen, tavaroiden säilyttämiseen ja päivittäiseen matkustamiseen liittyen on syytä huomioida ja korostaa niiden merkitystä. Ruokailu ja siihen liittyvät toiminnot ovat esimerkiksi paljon enemmän kuin ruoan saaminen kehoon. Ne heijastelevat henkilön historiaa, tapoja, identiteettiä ja elämäntyyliä. On haaste reagoida siihen, että iäkäs nainen ei pysty valmistamaan ruokaa kuten aiemmin. Jo pelkät ruoan tarjoilun tavat ja yhteyden säilyttäminen ruoan alkuperään ovat tärkeitä huomioida. Pukeutuminen on kehon suojaamisen lisäksi myös ilmaisun muoto. Usein tavoitellaan sitä, että henkilö voi pukeutua itsenäisesti. Mielenkiintoinen kysymys on, olemmeko tietoisia, mikä merkitys pukeutumisella henkilölle on. Samoin kuin ruokailuun ja pukeutumiseen, myös tavaroiden säilyttämisen kautta toteutamme identiteettiämme. Toimimme henkilökohtaisen historiamme ja tottumustemme perusteella. (Hasselkuss 2006: 630-638.)

Jokapäiväisen toiminnan merkityksen huomioiminen ja korostaminen kehittämishankkeessa tuli tärkeäksi. Näkökulma vahvasti käsitystä siitä, että arjessa on paljon toimintoja, joiden merkitystä ei kannata vähätellä. Vanhustenkeskuksen osastolla keskeistä on jokapäiväisten rutiineiden tekeminen yhdessä ja erikseen. Hasselkussin esittämät ajatukset jokapäiväisen toiminnan merkityksestä vaikuttivat ensimmäisen ryhmäkeskustelun suunnitteluun. Tarkoituksena oli pitää näkökulmaa esillä.

6 ICF JA TIEDONKERUULOMAKKEIDEN TARKASTELU

Suunnitelman mukaisesti tarkastelin kehittämishankkeen kolmannessa vaiheessa asukkaista kerättävää tietoa ja tiedonkeruuta käyttäen apuna toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälistä luokitusta. ICF-luokituksen käyttäminen kerätyn tiedon jäsentäjänä oli perusteltua myös sen vuoksi, että IKU-Stadia -hankesuunnitelmassa määritellään hankkeessa käytettävän ICF-luokitusta (IKU Stadia-hankesuunnitelma 2007).

ICF, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus kuvaa väestön toimintaedellytyksiä. Se on kansallinen ja kansainvälinen yhteinen kieli toimintaedellytysten ja toimintarajoitteiden selvittelyyn. ICF luokittelee terveyden aihealueet ja terveyden lähialueet. Nämä esitetään ruumiin/kehon toimintoina ja ruumiin rakenteina sekä suorituksina ja osallistumisena. (WHO ja Stakes 2004.) Luokitus on tarkoitettu välineeksi, jota voidaan käyttää terveydenhuollossa mm. kliinisen työn välineenä, toiminnan kehittämisessä ja tutkimusvälineenä (WHO ja Stakes 2004:5). ICF-luokituksen käytön tarkoitus oli jäsentää tiedonkeruulomakkeiden avulla kerättyä tietoa ja samalla saada myös aineksia ensimmäiseen ryhmäkeskusteluun henkilökunnan kanssa.

Tiedonkeruulomakkeita, nimeltään elämisen toiminnot ja elämänkulku, käytetään yhteistyössä asukkaiden omaisten kanssa silloin, kun asukkaat muuttavat vanhustenkeskukseen. Tavanomainen tapa on pyytää omaista täyttämään lomakkeet ja palauttamaan ne henkilökunnalle. Lomakkeiden tiedot ovat asiakastietojärjestelmässä sähköisessä muodossa. Minulla oli käytössäni järjestelmästä tulostetut mallilomakkeet.

Kävin lomakkeiden kysymykset läpi ja sijoitin ne ICF-luokitukseen. Luokituksessa todetaan, että suoritusten ja osallistumisen erottaminen toisistaan ei ole helppoa. Tähän vaikuttavat erot asiantuntijoiden tarkastelutavoissa ja viitekehyksissä. Käyttäjät voivat erotella suoritukset ja osallistumisen toisistaan neljällä eri tavalla. (WHO ja Stakes 2004:16.) Kuviossa 3 näkyy lomakkeiden kysymysten sijoittuminen ICF-luokituksen peruskuvioon.

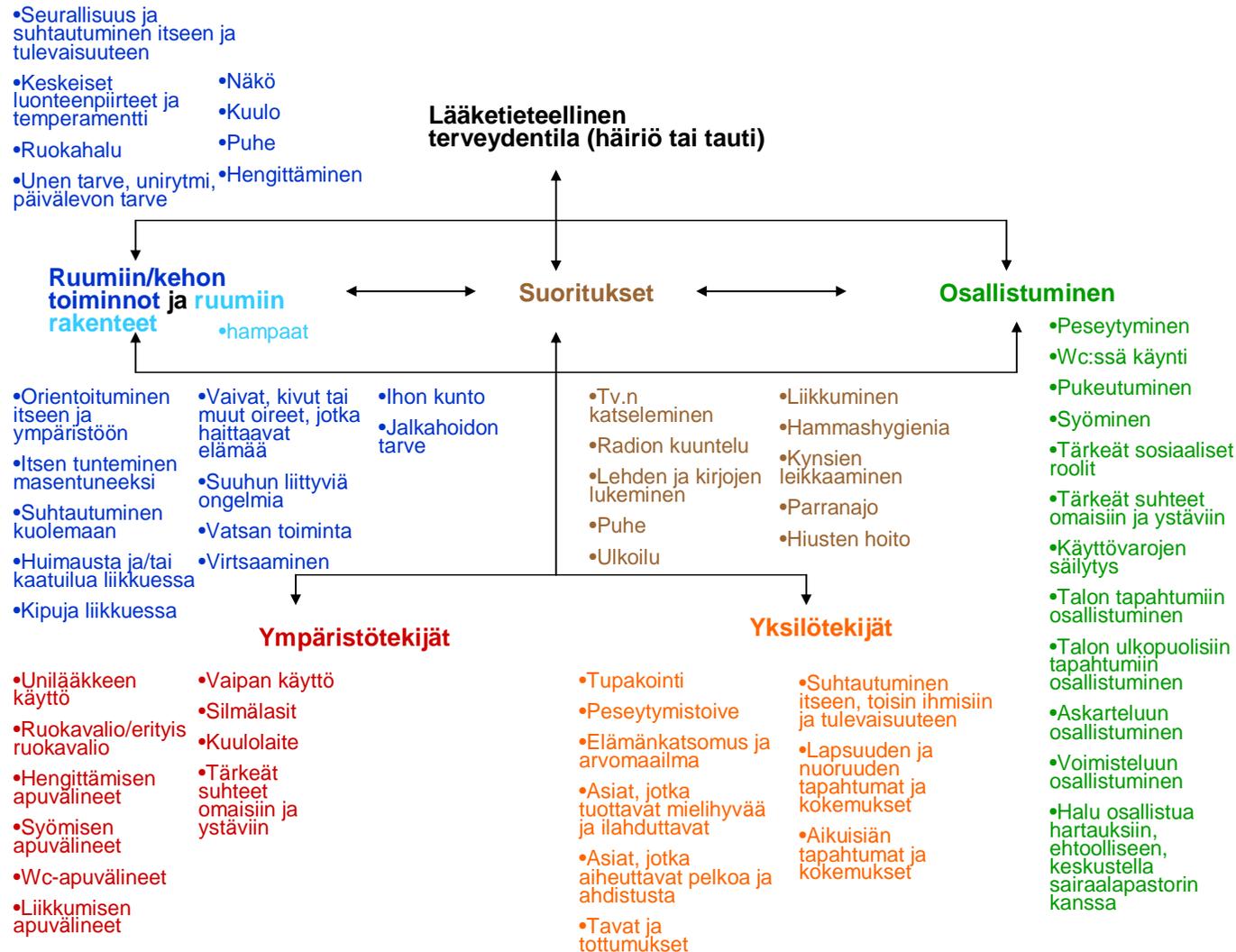
Suoritusten ja osallistumisen alueella pääluokat 1-4 (oppiminen, yleisluonteiset tehtävät ja vaateet, kommunikointi sekä liikkuminen) käsitän kokonaan suorituksina. Pääluokat 6-9 (kotielämä, henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet, keskeiset elämänalueet sekä yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä) käsitän kokonaisuudessaan osallistumisena. Pääluokassa 5 (itsestä huolehtiminen) rajaan osallistumisen otsikkotasolle, joita ovat: peseytyminen, kehon osien hoitaminen, wc:ssä käyminen, pukeutuminen, ruokaileminen, juominen sekä omasta terveydestä huolehtiminen. Yksityiskohtaisemmat kuvauskohteet käsittelen suorituksina. Näin ollen yhdistän tässä luokituksessa esitellyistä käyttötavoista kaksi.

Tämä suoriutumisen ja osallistumisen erottelu on oma ratkaisuni ja se herättää varmasti kysymyksiä ja mielipiteitä. Koska laitosympäristössä toimiminen keskittyy vahvasti päivittäisiin toimintoihin, halusin korostaa niiden merkitystä. Ajatus jokapäiväisten toimintojen merkityksestä ja sen kautta niiden korostamisen tarve vaikutti myös vah-

vasti tähän ratkaisuun. Toisaalta luokittelin katselemisen, kuuntelemisen ja lukemisen suoriutumiseen. Jos näitäkin suorituksia tarkastelee laajemmassa kontekstissa tai niihin liittyy esim. yhteistä päätöksentekoa tai vuorovaikutusta toisten henkilöiden kanssa, ne voisi yhtä hyvin luokitella osallistumiseen. Luokittelu oli haastavaa, koska sen joutui tekemään irrallaan oikean elämän konteksteista, sanoja luokittelemalla.

Ruumiin ja kehon toiminnoista kysyttiin eniten lomakkeissa. Ympäristötekijät liittyivät pääasiassa apuvälineisiin eli ympäristö on näissä lomakkeissa suppeasti esillä. Yksilötekijöitä, kokemuksia, tapoja ja tottumuksia kysytään lomakkeissa useissa kohdissa. Lomakkeista puuttuu kotielämä kokonaan. Itsestä huolehtiminen on vahvasti esillä, mutta muuten osallistumisessa on rajattu valikoima toimintoja esillä. Luokituksessa liikkuminen on otsikkotasolla, jonka alla on 20 kohtaa. Näissä lomakkeissa liikkumiseen liittyvää kysytään yhdellä sanalla. Lomakkeissa käsitellään vain murto-osaa siitä mitä löytyy luokituksesta suoriutumiseen ja osallistumiseen liittyen. Lyhyesti vastattuna monet kohdat lomakkeissa ovat hyvin vähän kuvailevia, mutta niissä on muuta -kohtia, joihin olisi mahdollista kuvata asiaa tarkemmin. Yksilötekijät, joita ei luokitella ICF-luokituksessa, mutta jotka ovat tärkeitä kontekstuaalisia tekijöitä, ovat hyvin esillä. Näiden tietojen kerääminen ja tarkasteleminen auttaa asukkaan tuntemisessa.

Luonnollisestikaan näiden lomakkeiden tuoma tieto ei ole ainoa käytössä oleva tieto asukkaasta ja hänen toimintakyvystään. Kun peilaa lomakkeiden tuomaa tietoa ICF-peruskuviossa asiakaslähtöisyyteen, toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen sekä jokapäiväisen toiminnan merkityksen korostamiseen, kuva asukkaasta jää suppeaksi. Esimerkiksi tällä hetkellä tärkeimpiä, merkittävimpiä ja haluttavampia toimintoja ei kysytä. Luonnollisesti myös se, että omaiset osallistuvat vahvasti tiedon tuottamiseen, vähentää asukkaan oman äänen kuulumista.

KUVIO 3. Elämisen toiminnot ja elämäkulkku –lomakkeissa kerättävä tieto ICF-peruskuviossa.

7 RYHMÄKESKUSTELU I

7.1 Miksi ja miten järjestin ryhmäkeskustelut

Lähestyin kehittämishanketta toimintatutkimuksellisesta näkökulmasta. Tässä lähestymistavassa tavoitteena ei ole saada yleistettävää tietoa tarkasteltavista ilmiöistä, vaan täsmällisemmin tarkastella tiettyä tarkastelun kohteena olevaa tilannetta. Keskeisenä on yhteinen keskustelu. Tutkijan roolia voidaan verrata konsultin rooliin. Konsultti dokumentoi ja jäsentää työskentelyä sekä välittää tieteellistä tietoa muille osallistujille. Konsultti auttaa osallistujia kehittämiskohteen ongelmien tiedostamisessa sekä ongelmien ratkaisemisessa tai ratkaisemattomien ongelmien kanssa selviytymisessä. Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa on suorassa yhteydessä käytännölliseen toimintaan. (Anttila 1998: 320-323.) Tarkoituksena oli siis päästä tiiviiseen yhteistyöhön osaston henkilökunnan kanssa ja yhdessä viedä prosessia eteenpäin.

Ryhmäkeskuskelu on järjestetty keskustelutilaisuus, johon on kutsuttu joukko ihmisiä keskustelemaan aiheesta tietyinä ajankohtana fokusoidusti mutta vapaamuotoisesti. Ryhmäkeskustelussa on keskeistä ryhmän vetäjän rooli. Tärkeää on saada aikaan keskustelulle otollinen ilmapiiri, rohkaista ja kannustaa keskustelijoita yhteiseen keskusteluun sekä ohjata keskustelua aiheen mukaiseksi. Vetäjä ei ole aktiivinen keskustelija vaan vastuu keskustelusta on osallistujilla. (Valtonen 2005:223).

Tietoisena edellä mainituista seikoista, suunnittelin keskusteluun teemoja tiedonkeruulomakkeiden analysoinnin sekä lukemani teoreettisen tiedon perusteella.

Ensimmäinen ryhmäkeskuskelu toteutettiin suunnitellusti Kontulan vanhustenkeskussa. Henkilökuntaa oli informoitu kehittämishankkeesta ja ryhmäkeskusteluista sekä suullisesti että kirjallisesti. Olin käynyt itse esittäytymässä työryhmässä ja kertomassa suunnitelmasta ja siihen sisältyvien ryhmäkeskustelujen merkityksestä. Keskusteluun osallistui seitsemän henkilöä. Ryhmästä muodostui moniammatillinen, kuten oli suunniteltu. Ensimmäisen keskustelun teemoiksi toin ICF-peruskuvion ja tiedon keräämisen tarkasteltavanani olleiden lomakkeiden perusteella, toiminnallisen oikeudenmukaisuuden (Townsend – Wilcock 2004a) sekä jokapäiväisen elämän merkityksen. Nauhoitin keskustelun ja litteroin sen kirjalliseen muotoon. Analysoin ryhmäkeskustelua peilamalla sitä käyttämäni teoreettiseen tietoon ja nostamalla kehittämishankkeen tavoitteen kannalta olennaiset asiat esille.

7.2 Keskustelun anti

ICF-peruskuviossa yksilötekijät mm. tavat ja tottumukset sekä elämäntapahtumat, nostettiin keskustelussa esille ja ne koettiin tärkeinä. Niitä pidettiin sellaisina tekijöinä, joiden tuntemisen avulla voidaan vaikuttaa asukkaan elämänlaatuun. Todettiin, että peruskuviossa näkyy runsaasti ruumiin ja kehon toimintoihin liittyvää tietoa. Keskusteltiin suoriutumisen ja osallistumisen yhteydestä ruumiin ja kehon toimintoihin.

Tiedonkeruulomakkeiden täyttämisen vaikeus ja täytettyjen lomakkeiden puutteellisuus tuli keskustelussa esille. Lomakkeiden tuomaa tietoa asukkaasta pidettiin tärkeänä. Ideana tuli esille, että lomakkeet olisi hyvä täyttää yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Omaisten on vaikea täyttää lomakkeita ja samalla olisi mahdollisuus selittää kerättävän tiedon merkitystä asukkaan hoidon ja elämänlaadun kannalta. Myös hoidon alkuvaiheen jälkeen lomakkeiden aktiivinen täydentäminen ja ajan tasalla pitäminen olisi suotavaa. Tieto karttuu jatkuvasti, kun tehdään yhteistyötä asukkaan ja omaisten kanssa. Lomakkeeseen voisi kirjoittaa asukkaan yksilöllisistä mieltymyksistä ja toimintatavoista.

Keskusteltiin myös siitä, että on olemassa vakiintuneita ilmaisia, joita käytetään (mm. avustetaan, puetaan) ja joihin ei välttämättä tarkenneta tietoa asukkaan suoriutumisen ja osallistumisen mahdollisuuksista. Keskustelussa huomattiin, että osallistumiseen liittyvää kysytään niiden asioiden osalta, joita talossa järjestetään (esim. askartelu, voimistelu, hartaudet).

Pidettiin mielenkiintoisena, että elämisen toiminnoissa ei tule esille yhteisöllinen näkökulma laitoksen sisällä. Kysytään yhteydenpidosta omaisiin ja ystäviin, mutta ei mitään laitoksen sisällä tapahtuvasta/olevasta sosiaalisesta ympäristöstä (esim. ammattihenkilöt ja vertaiset). Kuitenkin suurimman osan asukkaista sosiaalinen ympäristö on juuri oman osaston väki.

Keskustelussa heräsi kysymys voisiko asukkaita ottaa enemmän mukaan osaston ”kotielämään”, esim. hoitamaan kukkia. Heitä voisi ottaa ainakin rinnalle olemaan ja neuvoja antamaan. Asukkaat voisivat toimia ”kuskina tai kuormana” kun kuljetetaan tavaroita yhdessä. Asioita voitaisiin toimittaa yhdessä. Osallistuminen mm. neuvoja antamalla voisi tuoda asukkaalle tarpeellisuuden tunnetta.

Kuolemaan suhtautumisesta kysytään molemmissa tiedonkeruulomakkeissa. Keskusteltiin siitä, mikä merkitys kuolemasta puhumisella on. Toisaalta vanhainkodissa ollaan keskustelijoiden mielestä kuolemassa, mutta se ei sulje pois aktiivista elämää ja arkea.

Kuolema nähdään edelleen vaikeana aiheena, josta puhutaan liian vähän, eikä välttämättä kaikkien asukkaiden toiveet ja suhtautuminen kuolemaan ole selvillä.

Yhtenä keskusteluun tulleen aiheena oli kuntouttava hoitotyö. Esille tuli näkökulma siitä, että henkilö jonka voimavarat ovat rajoittuneet, saattaakin haluta säästää voimavarojaan itselleen tärkeille asioille. Silloin hän haluaa päivittäisissä toimissaan apua mahdollisimman paljon. Tämä näkökulma korostaa sitä, että on tärkeää tietää mihin osallistuminen on asukkaalle tärkeää. Monesti asukkaiden voimavarat osallistumisen ovat hyvin rajoittuneet. Kuntouttava hoitotyö yhdistetään helposti fyysiseen kuntoutumiseen. Keskustelussa heräsi kysymys helpottaisiko se, jos puhuttaisiin fyysisesti, henkisesti ja sosiaalisesti kuntouttavasta hoitotyöstä. Kuntouttavan työotteen pidettiin tärkeänä näkyvän kaikilla elämisen alueilla. Tämän nähtiin edellyttävän kokonaisvaltaisen ajattelun opettelua.

Yksilöllisyyden huomioimista siinä, mikä on kenellekin tärkeää, ja mihin osallistumista sekä apua olisi tarpeen painottaa, nostettiin esille keskustelussa. Samoin huomattiin pienten asioiden ajattelun tärkeys, jotta nähtäisiin ne merkityksellisinä. Esimerkkeiksi nousivat päivittäinen liikkuminen paikasta toiseen sekä itsenäinen ruokaileminen.

Toin keskusteluun toiminnallisen oikeudenmukaisuuden (Townsend – Wilcock 2004a) käsitteen, kerroin keskusteluun osallistujille lyhyesti, mitä toiminnallisella oikeudenmukaisuudella ja epäoikeudenmukaisuudella tarkoitetaan. Esitin myös kysymyksen kukoistamisen mahdollisuuksista osastolla. Tästä käynnistyi keskustelu ruokailutilanteesta ja sen kehittämisen prosessista sekä saavutetuista tuloksista. Sen jälkeen, kun pöytäjärjestystä on muutettu, on hausempaa ja ihmiset keskustelevat keskenään. Ruokailuhetkissä, samppanja- ja kahvihetkissä on kukoistusta keskustelijoiden mielestä nähtävillä. Siellä mm. skoolataan vastapäivään. Ruokailutilanteen muokkaamisessa on hyödynnetty hoitajien kokemusta ja tuntemusta asukkaista. Asukkaat on sijoitettu pöydän ääreen sen mukaan, kuinka he pystyvät keskustelemaan, mistä he ovat kiinnostuneita ja muita vastaavia tietoja hyödyntäen. Istumajärjestystä on kokeiltu ja muutettu vähitellen yhä toimivammaksi. Ruokailutilanteen kehittäminen koettiin asiakaslähtöisesti toteutettuna asiana. Keskustelussa pohdittiin ruokailutilanteen kehittämistä edelleen. Keskustelussa nostettiin esille kysymys henkilökunnan mahdollisuuksista osallistua ruokailuun yhdessä asukkaiden kanssa sekä leipäkorien sekä leivän voitelumahdollisuuksien tuomista ruokailutilanteisiin. Ruokailutilanteiden rauhoittaminen siten, että asukkailla ei olisi kiire pois ruokapöydästä, nousi esille mahdolliseksi kehittämiskohteeksi. Keskustelussa todettiin, että ruokailu on osastolla hyvin keskeinen asia. Se ryt-

mittää elämää ja vanhustenkeskuksessa toteutetuissa kyselyissä sekä selvityksissä ruoan merkitys on hyvin suuri hyvän olon kokemukseen liittyen.

Herätin kysymyksen, tietääkö henkilökunta riittävästi, mikä on kaikkein tärkeintä toimintaa ja osallistumista asukkaiden mielestä. Keskustelussa tuli esille erilaiset toimintatavat sekä asukkaiden omien valintojen tärkeys. Jälleen puhuttiin pienistä asioista, joissa asukkaan omanarvontunto voi vahvistua. Haluttiin kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, että saa levittää itse leivälle kylmää voita, eikä vain syödä leipää, jonka päällä on jonkun toisen henkilön levittämää lämmintä levitettä. Tämänkaltaisiin asioihin haluttiin kiinnittää enemmän huomiota. Asukkaiden omia tottumuksia pidettiin todella tärkeinä ja todettiin, että on paljon pieniä, mutta merkittäviä asioita. Yksi kehittämisen kohde, asukkaiden mahdollisuuksien lisääminen ulkoiluun iltapäivällä työvuoron vaihtuessa, tuli vielä lopuksi keskusteluun.

Annoin osallistujille tehtäväksi seuraavaan ryhmäkeskusteluun mennessä kysyä asukkailta, mitä he mieluiten tekisivät? Mihin he mieluiten osallistuisivat? Mitkä toiminnot he laittaisivat etusijalle? Halusin, että asukkaiden ääni kuuluisi enemmän kehittämishankkeessa, jotta toiminnallinen oikeudenmukaisuus toteutuisi.

7.3 Oma ajattelu keskustelun annista

Tiedon keräämiseen liittyen, siltä osin kuin siitä on keskusteltu, on kehitettävää. Suoriutumisen ja osallistumisen sekä yksilötekijöiden korostaminen olisi toimintakyvyn kannalta olennaista. Keskustelun perusteella omaisten on haastavaa tuoda tarvittava tieto esille, joten lomakkeita voisi täyttää yhdessä henkilökunnan ja asukkaiden kanssa. Moniammatillinen yhteistyö voisi myös toimia tässä. Olennaista olisi viestittää, että asukkaan mahdollisuudet ja tarpeet osallistua päivittäisiin toimintoihin osastolla ovat erittäin merkityksellistä tietoa elämänlaadun kannalta. Olisi tärkeää tietää mihin kukin asukas haluaa voimavarojaan käyttää ja missä asioissa hän toivoo apua tai puolesta tekemistä enemmän.

Ruoasta ja juomasta nauttiminen tuli selkeästi esille. Vähättelettä aistikokemusten merkitystä, toimintaterapeutina jäin kaipaamaan kuvausta siitä, mistä toiminnasta, minkälaisesta osallistumisesta asukkaat nauttivat.

Ruokailutilanne korostui keskustelussa hienoudessaan ja tärkeydessään. Ruokailutilannetta on osastolla kehitetty siten, että siihen sisältyy osallistumista ja yhteistä vuorovaikutusta. Kehitystyötä on tehty siten, että samaa tapaa voitaisiin toteuttaa muihinkin

osaston arkeen liittyviin tilanteisiin ja toimintoihin. Asiakaslähtöisen ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että asukkaiden oma ääni, heidän tarpeensa muutoksille olisi selvästi esillä. Asukkaiden tulisi voida osallistua päätöksentekoon.

8 OSASTO NELJÄN B JA C RYHMIEN RESURSSIT

Seuraavaksi kuvailen Kontulan vanhustenkeskuksen osasto 4:n B ja C ryhmien resursseja. Yhteistyötahon ja resurssien hahmottaminen on ollut tärkeää jo kehittämishankkeen alusta. Prosessin tässä vaiheessa haastattelin osastonhoitajaa tarkemmin resursseihin liittyen, koska toiminnallisen oikeudenmukaisuuden viitekehys (Townsend – Whiteford 2005) sitä edellyttää ja tieto on tarpeen muutosten tarpeista ja mahdollisuuksista keskusteltaessa.

Osaston B ja C ryhmissä asuu yhteensä 28 asukasta, 14 asukasta yhdessä solussa. Laitokseen tulossyynä heillä on ollut fyysisen toimintakyvyn heikkeneminen. Suurella osalla asukkaista on todettu kognition alentumaa ja osalla on diagnosoitu muistisairaus. Asukkaista osalla on niin suuria toimintakyvyn esteitä, että he selviytyvät kahden hoitajan avustamina. (Korhola 2008b.)

Solussa on kaksi hoitajaa aamuvuorossa ja kaksi iltavuorossa. Lisäksi molemmissa soluissa työskentelee arkisin aamuvuorossa yksi hoitoapulainen. Iltavuorossa sekä viikonloppuisin aamuvuorossa B ja C-ryhmässä työskentelee yksi hoitoapulainen. Yövuorossa työskentelee kaksi hoitajaa 51 asukasta kohti. Sekä hoitajille että hoitoapulaisille kuuluu osaston siisteydestä huolehtimisen tehtäviä. Hoitoapulaiset huolehtivat myös osaston viihtyisyydestä, kuten kukkien hoitamisesta. Hoitoapulaiset osallistuvat myös asukkaiden auttamiseen. Vuoron vaihtuessa on enemmän henkilökuntaresursseja, mutta silloin on myös kokouksia ja koulutuksia, joihin henkilökunta osallistuu. Hoitohenkilökunnasta kahdella on sairaanhoitajan koulutus ja yhdellä sosiaaliohjaajan koulutus. Työryhmä on monikulttuurinen, mikä tuo toisinaan kielellisiä ongelmia ja asukkaiden ennakkoluuloista reagoitua. (Korhola 2008b.)

Fyysinen ympäristö on Korholan (2008b) mukaan keskeinen haaste. Tila on yhtenäinen ja koko osaston kaikkien solujen logistiikka kulkee B ja C ryhmien tilojen kautta. Käytävät, joiden varrella asukkaiden huoneet sijaitsevat, ovat erillään ruokasalista. Ruokasalia ei ohiteta liikuttaessa osastolla. Tämä rajoittaa asukkaiden ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Ruoka tulee asukkaille valmiina annoksina tarjottimilla. Osas-

tolla on välipala-aineksia ja asukkaiden toiveet pyritään toteuttamaan. Vanhustenkeskuksen virikeryhmästä saadaan tarvittaessa välineitä ja materiaalia muihin toimintoihin liittyen.

9 YMPÄRISTÖN MERKITYKSESTÄ VANHUSTEN TOIMINNAN KANNALTA

Tässä vaiheessa valmistautuessani toiseen ryhmäkeskusteluun kehittämishankkeen viidennen ja kuudennen vaiheen välissä luin lisää vanhusten toimintakyvystä. Tieto auttoi toiseen ryhmäkeskusteluun valmistautumisessa.

Uuden tilan ja ympäristön arvioiminen tapahtuu vähitellen. Henkilö tarkkailee sitä, mitä häneltä ja muilta samassa ympäristössä olijoilta odotetaan. Ajan myötä turvallisuuden tunteen syntyminen on mahdollista. Kokemuksen myötä opitaan toimimaan siten, kuinka ympäristö odottaa. Toiminnasta tulee ympäristön odotusten mukaista ja rutiininomaista vähitellen. Ympäristögerontologian (ympäristön monialaisen tutkimisen gerontologian näkökulmasta) tavoitteena on yhdenvertaisuus muiden kansalaisten kanssa. Ikääntyneillä henkilöillä on myös oikeus elää, asua ja harrastaa kaikissa ympäristöissä eri ikävaiheissaan. Oman identiteetin ja elämäntavan ylläpitäminen tarkoituksenmukaisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa on myös vanhusten oikeus. (Pikkarainen 2007: 49-53.)

Pohdin kehittämishanketta edistäessäni, että juuri asuinympäristö vaikuttaa suuresti siihen, mitä vanhukset laitospäristössä tekevät. Jos ympäristö ei odota heiltä mitään osallistumista tai tarjoa mahdollisuuksia oman identiteetin ja elämäntavan ylläpitämiseksi, he eivät välttämättä niitä myöskään vaadi. Päinvastainen vaikutus taas saataisiin aikaan, jos erilaisia mahdollisuuksia pidettäisiin esillä aktiivisesti ja vanhuksilta kysyttäisiin ja selvitetäisiin yksilöllisiä tarpeita.

Ihmisten yksilölliset tarpeet ympäristöihin liittyen, on tärkeää ottaa huomioon, kun suunnitellaan palveluja ja kun asuinpaikka vaihtuu. Kun henkilö muuttaa tuettuun ympäristöön, hän ei välttämättä ala rakentaa todellista kotia itselleen. Laitospäristöön kotiutuminen edellyttää omien tavaroiden lisäksi henkilökunnan ja asukkaan yhteistä toimintaa. Kotiutuminen ja oman identiteetin mukainen toiminta edellyttää yhteistyötä, myös asukkaan läheisten henkilöiden kanssa. Kodista luopuminen on ihmisen elämässä suuri luopumisen paikka. Vanhusta voidaan auttaa tässä muutoksessa asiakaslähtöisellä ja yhteisöllisellä hoidolla. (Pikkarainen 2007: 61-63.)

Vaikka kehittämishankkeessa ei ole kyse suoranaisesti vanhusten sopeutumisen edistämisestä laitospäristöön, halusin ottaa edellä mainitun asian esille. Jos laitospäristössä olisi itsestään selvästi tilaa asukkaiden oman identiteetin ja elämäntavan mukaiselle toiminnalle, kaikissa laitoksessa asumisen vaiheissa mukautuminen olisi helppoa. Yhteisön odotusten mukaisesti myös uudet asukkaat mukautuisivat vallitsevaan tapaan osallistua yhteiseen ja yksilölliseen toimintaan.

10 VANHUSTEN VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET

Vapaa-ajaksi voidaan määritellä se aika, joka jää jäljelle palkkatyöhön, kotityöhön ja elämisen perustoimintoihin käytetyn ajan jälkeen. Sosiaalisten ja tuottavien vapaa-ajan toimintojen on todettu vähentävän terveyden riskitekijöitä yhtä lailla fyysisen aktiivisuuden kanssa. Tämä on todettu sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa. Vapaa-aika parhaimmillaan mahdollistaa ihmisen minuuden sekä yksilöllisten mahdollisuuksien toteutumisen. Pitkäkestoinen sitoutuminen samaan toimintaan saa aikaan kehittymistä ja uusien kokemusten löytämistä. Ikääntyneen henkilön tunteminen auttaa selvittämään, mitkä harrastukset ovat hänelle merkittäviä ja miksi hän joko haluaa tai ei halua osallistua tiettyihin toimintoihin. Elinikäisissä harrastuksissa on jo saavutettuna erikoistuminen sekä mielihyvän kokemus. Jos aktiivinen harrastaminen vähenee, mielihyvän kokemukset ja hyvinvoinnin elementit menetetään. Tämän seurauksena kieltäytyminen osallistumasta vanhoihin harrastuksiin on todennäköisempää, koska omaa osaamattomuutta ei haluta kokea. (Pikkarainen 2007: 88–93.)

Elinikäisten harrastusten ja niihin liittyvien yksilöllisten merkitysten kartoittaminen on terveyden edistämisen kannalta olennaista. Elinikäiset harrastukset on syytä ottaa vakavasti, koska niiden kautta voi löytyä väylä muuhun aktiivisuuteen. Olennaista on se, onko vanhus itse tyytyväinen ja tyytyväisyyden kysyminen häneltä itseltään. Ihminen myös ikääntyessään, määrittelee itse, mihin toimintaan hän osallistuu. On tärkeää huomioida se, että harrastukset edistävät hyvinvointia ja elämänlaatua silloin, kun ne ovat merkityksellisiä toimijalle itselleen. (Pikkarainen 2007: 95-100.)

Tämä vahvistaa edelleen käsitystäni asukkaiden omien tarpeiden ja heille merkityksellisten toimintojen selvittämisen tärkeydestä. Oletukset sen suhteen, että elinikäisiin harrastuksiin osallistuminen on itsestään selvää, eivät ole itsestään selviä. Toisaalta herää kysymys, kuinka asukasta voisi tukea saavuttamaan uudelleen jo ehkä menetetyt kokemuksen erikoistumisesta ja mielihyväästä.

Pikkaraisen (2007:108-110) mukaan laitoshoidossa elämä kapeutuu, jos henkilö ainoastaan odottaa arkirutiineita ja hoitoa. Osallistuminen, vaikka vähäisempikin lisää autonomisuuden tunnetta. Käyttämättömien voimavarojen selvittäminen ja ottaminen osaksi palvelu- ja hoitosuunnitelmia on tärkeää. Tietoja on syytä myös aktiivisesti päivittää. On huolellisesti pohdittava, miten tärkeitä harrastustoimintoja toteutetaan. Sekä yksilölliselle että yhteisölliselle ohjatulle toiminnalle on tarvetta. Ohjauksen, avustamisen ja yhdessä tekemisen tarpeet ovat olemassa vanhusten kanssa toimiessa. Vanhus voi saada myös toisten tekemisen seuraamisesta kokemuksen aktiivisesta mukana olemisesta ja tekemisestä. Yksilöllinen suunnittelu on erittäin tärkeää, kun suunnitellaan ja järjestetään toimintaa laitoshoidossa. Ikääntyessä yhdessä eläminen ei välttämättä lisää sosiaalisia taitoja, vaan ikääntymiseen liittyy sosiaalisten suhteiden valikointia. Tämä on huomioitava toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä, jottei harrastusten ja vapaa-ajan terveyttä edistävä olennainen tekijä, vapaaehtoisuus, unohdu. Myös vapaaehtoisesti valittua toimeettomuutta tai yksinäisyyttä on syytä arvostaa.

Kun valmistauduin toiseen ryhmäkeskusteluun, suunnittelin korostavani edelleen yksilöllisyyttä, henkilökohtaista merkityksellisyyttä sekä vapaaehtoisuutta. Tärkeä näkökulma kehittämishankkeen kannalta on myös se, että toimeettomuuden sekä yksinäisyyden valitsemisen täytyy myös olla asukkaalle mahdollista.

11 RYHMÄKESKUSTELU II

Toinen ryhmäkeskustelu oli suunnitelman viimeistä edellinen vaihe. Keskustelun tarkoituksena oli tuottaa kehittämideoita yhdessä. Jälleen nauhoitin keskustelun ja litteroin myöhemmin tekstiksi. Analysoin myös toista, samoin kuin ensimmäistä ryhmäkeskustelua peilaamalla sitä käyttämäni teoreettiseen tietoon ja nostamalla kehittämishankkeen tavoitteen kannalta olennaiset asiat esille. Tässä vaiheessa minulla oli lisää tietoa, johon peilata. Hyödynsin edellisissä luvuissa esiteltyä tietoa ympäristöön sekä vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyen, ensimmäisessä ryhmäkeskustelussa käyttämäni tiedon lisäksi. Toisessa ryhmäkeskustelussa oli seitsemän osallistujaa, joista neljä oli samaa kuin edellisessä keskustelussa ja kolme uutta osallistujaa. Henkilökunnan vuorotyö ja tilanne osastolla vaikutti osallistumismahdollisuuksiin.

Keskustelu aloitettiin siten, että esitin yhteenvetoa edellisen ryhmäkeskustelun annista. Todettiin yhdessä, että ruokailutilanne jo melko pitkälle kehiteltynä, saa myönteistä vuorovaikutusta aikaan ja on selkeästi muuttanut arkea osastolla.

Tärkeänä asiana koko kehittämishankkeen kannalta tuli esille se, kuinka asukkaat ovat esittäneet toiveita, että olisi muutakin tekemistä kuin makaamista tai oleskelua. Tämä vahvisti käsitystä siitä, että tarvetta kehittämishankkeelle on olemassa asukkaidenkin näkökulmasta. Toiveissa on ollut mm. saada tehdä jotakin ”tavallista työtä”.

Palasin edellisellä kerralla antamaani tehtävään kysyä asukkailta mitä he haluaisivat tehdä ja mikä olisi heidän mielestään kaikkein tärkeintä. Keskusteluun osallistujat eivät olleet tehtävää tehneet. Heillä oli kuitenkin mielessään esimerkkejä siitä, mitä asukkaat ovat joissakin tilanteissa ääneen toivoneet. Osallistujien mukaan monilla asukkailla on huomattavia fyysisiä esteitä toimintoihin osallistumisen kannalta. Keskustelu eteni hyvään esimerkkiin siitä, kuinka toisen toiminnan seuraaminen vaikuttaa. Osastolla ommeltiin ruokasalissa asukkaiden läsnä ollessa kanttinauhat uusien vahakankaiden reunoihin. Jo tuossa tilanteessa oli selkeästi havaittavissa kiinnostuksen herääminen ompelun ja liinojen suhteen. Seuraavana päivänä eräs asukas oli tullut sanomaan ompelijalle, että ”katsoin miten olit ommellut, tarkistin nurkat ja kaikki ja hyvin olit ommellut”. Liinojen merkitys asukkaille oli erilainen kun he pääsivät seuraamaan ompelua ja ompelutyön tehnyt hoitoapulainen oli mielissään hyvästä palautteesta. Toinen esimerkki liittyi kukkien kasvattamiseen. Hoitaja kertoi konsultoineensa puutarhan hoidossa kokenutta asukasta orvokkien kasvattamisessa pitkällä aikavälillä kasvun edetessä, päivittäisissä toiminnoissa auttaessaan. Keskustelut olivat olleet heille tärkeitä, eivätkä vieneet yhtään ylimääräistä resurssia.

Keskustelussa todettiin, että paljon päivittäistä työtä tehdään osastolla poissa asukkaiden silmistä. Lähdettiin keskustelemaan mahdollisuuksista tuoda päivittäisiä askareita kuten pyykin viikkaamista salin puolelle. Samoin kukkien hoitaminen voisi olla yhdessä asukkaiden kanssa tehtävää toimintaa.

Toin keskusteluun näkökulman siitä, että vapaa-ajan toiminnassa vapaaehtoisuus on tärkeää, jotta se olisi hyvinvointia ja terveyttä edistävää. Todettiin jälleen, että tieto siitä, mitä asukkaat haluavat ja tarvitsevat tehdä, on todella tärkeää. Tiedonkeruulomakkeiden hyödyntäminen ja täydentäminen näiltä osin tuli tässäkin keskustelussa esille. Pidetään mahdollisena löytää useampia samankaltaisista asioista kiinnostuneita asukkaita, esimerkiksi kortin pelaajia, joita voisi tukea pelaamaan yhdessä.

Tärkeänä huomiona esitettiin ajatus siitä, että välineiden ja toimintamahdollisuuksien esillä oleminen edesauttaisi asukkaiden itsenäistä toimintaa. Syntyi idea piirongista tai hyllystä ruokasalissa, johon yhdessä asukkaiden kanssa ideoitaisiin heitä kiinnostavia pelejä tai muuta toimintaan tarvittavaa esineistöä. Sitä, että tavarat olisivat osaston

omia ja aina saatavilla, pidettiin erittäin tärkeänä. Tämän jälkeen alkoi ideoiminen ja keskustelu erilaisista mahdollisista toiminnoista. Osallistujat nimesivät erilaisia pelejä, ja muistelivat mitä osastolta jo saattaisi löytyäkin. Muita toimintoja olivat matonkuteiden tekeminen, elokuvien lainaaminen kirjastosta ja katselu, tietokilpailut, kielten opettaminen/opiskelu, leipominen sekä osallistuminen yhteisön arkisiin tehtäviin.

Yhteisökokousten järjestämisen aloittamista pidettiin tärkeänä. Siellä voisi yhdessä asukkaiden kanssa suunnitella viikko-ohjelmaa, johon jokainen voisi kiinnostuksensa mukaan osallistua. Yhteisökokoukset toisivat myös asukkaille mahdollisuuden ilmaista omaa tahtoaan ja vahvemmin kokea olevansa yhteisön jäseniä. Yhteisökokouksista oli useita myönteisiä kokemuksia ja esimerkkejä.

Huomattiin se, että olisi tärkeää huomata ihmisten kyvykyys ja varoa aliarvioimasta asukkaiden kykyä osallistua. Tarpeellisuuden tunnetta voisi tuoda siten, että halukkaat voisivat osallistua yhteiseen työhön. Tässä kohdassa huomioitiin se, että ryhmäkeskusteluihin olisi pitänyt ehdottomasti saada mukaan hoitoapulaisia. Huoli resurssien riittävydestä tuli myös esille. Resurssit pysyvät ennallaan tai jopa heikkenevät, jos sijaisten saaminen vaikeutuu nykyisestä. Uusien tilojen valmistuttua ryhmäkodeissa on tilojen puolesta yhdessä oleminen ja toimiminen on helpompaa. Pidettiin tärkeänä, etteivät asukkaat jää keskenään tekemään mm. pyykin taittelua, vaan että henkilökunta osallistuisi siihen heidän kanssaan. Toisaalta haluttaisiin luoda mahdollisuuksia myös asukkaiden itsenäiselle ja keskinäiselle toiminnalle. Resurssien puolesta hoitajat eivät pysty aamupäivällä irrottautumaan asukkaiden avustamisesta päivittäisissä toiminnoissa kuin hetkittäin. Iltapäivällä osallistuminen on mahdollista. Muutosta kaipaisivat myös päiväkahvit, jotka voisi muuttaa yhteiseksi ruokasalissa tapahtuvaksi tilaisuudeksi.

Yleisesti ottaen muutokseen suhtautuminen ja uusien toimintatapojen ideoiminen oli innostunutta. Ryhmäkeskustelussa todettiin, että ideoita ja elementtejä, jotka tukevat yhteistä tekemistä on jo olemassa. Uusista toimintatavoista sopiminen, niiden aloittaminen ja kokeileminen ovat seuraavia askeleita eteenpäin. Se, että koetaan käytettävissä oleva aika riittämättömäksi, ei keskustelijoiden mukaan tarvitse olla esteenä. Kehittämiskohde nähtiin asiakaslähtöisenä, tarpeellisenä toteuttaa. Kehittämisen avulla, toimintamahdollisuuksien ja yhteisen toiminnan lisääntymisen seurauksena olisivat tyytyväisemmät ja rauhallisemmat asukkaat. Tämä tavallaan tuottaisi lisää aikaa henkilökunnalle. Myös se, että henkilökunta näkisi, että on onnistuttu, saisi aikaan hyvää mieltä ja sitä kautta työssä jaksaminen lisääntyisi. Kehittämistyöllä tavoitellaan lisää hyvinvointia sekä asukkaille että henkilökunnalle.

12 MITÄ ME TÄSTÄ OPIMME – KEHITTÄMISEHDOTUS

Kehittämishankkeen aikana opittua ja keskusteltua tarkastellaan Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistavan viitekehyksen (Townsend – Whiteford 2005) jäsentämänä. Tämän viitekehyksen lisäksi opittua ja keskusteltua tarkastellaan jokapäiväisten toimintojen merkityksen näkökulmasta. Ehdotuksessa näkyy vanhusten ympäristöihin ja vapaa-ajan toimintoihin sekä harrastamiseen liittyvä työssä aiemmin esitelty tietämys. Yhteisöllisyyden kehittäminen on täsmentynyt yhteisen ja erillisen toiminnallisen osallistumisen kehittämiseen. Yhteisöllisyys tarkoittaa tässä työssä toimintaterapian näkökulmasta yhteiseen osallistumista ja yhdessä toimimista. Kehittämistyössä hyödynnetty teoreettinen tieto ohjaa yhteisen toiminnan suunnitteluun asukkaiden yksilöllisten tarpeiden tarkastelun kautta. Kehittämis ehdotus esitetään tiivistetyssä muodossa kokonaisuutena kuviossa 4. Kuvion tarkoituksena on toimia tekstinä olevaa ehdotusta nopeammin hahmotettavassa muodossa.

12.1 Toiminnalliset epäoikeudenmukaisuudet

Kehittämishankkeen aikana on vahvistunut käsitys siitä, että asukkailla ei ole riittävästi toimintamahdollisuuksia. Tämä viesti on tullut henkilökunnan kertomana. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden viitekehykseen olennaisesti kuuluva asiakkaan itse asiakkaan näkemyksen selvittäminen ei toteutunut. Ryhmäkeskusteluissa kävi myös ilmi, että asukkaiden oma ääni ei kuulu riittävästi. Annetusta tehtävästä huolimatta asukkaiden mielipidettä ei tämänkään hankkeen aikana kysytty. Myös tiedonkeruuta tarkasteltaessa kävi ilmi, että asukkaiden toiminnallisten toiveiden ja tarpeiden selvittäminen ei ole itsestäänselvyys. Monesti tähän tarkoitukseen tarkoitettut lomakkeet jäivät puutteelliseksi tai niihin kerättyä tietoa ei hyödynnetä aktiivisesti arjessa. Osastolla vallitsee epätasapaino; asukkailla ei ole juurikaan tekemistä kun taas henkilökunnalla on paljon työtä.

12.2 Voimavarat

Asukkaiden kyky itsenäiseen toimimiseen on selkeästi alentunut. Ryhmäkeskusteluissa tuli esille tarve huomata ja löytää asukkaiden kyvyt sekä huomioida henkilökunnan riski aliarvioida heidän kykyjään. Henkilökuntaresurssit pysyvät ennallaan tai voivat jopa heikentyä, jos sijaisten saaminen vaikeutuu entisestään. Huoli henkilökuntaresurssien riittävydestä on ymmärrettävä. Tulevissa uusissa tiloissa on helpompi olla ja toimia yhdessä. Henkilökunnan tahto kehittää toimintaa ja luoda uusia toimintatapoja resurs-

seista huolimatta, on erittäin merkittävä voimavara. Työryhmässä nähdään konkreettiset muutokset mahdollisina.

12.3 Oikeudenmukaisuuden neuvottelemine

Neuvottelu on tässä kehittämishankkeessa tarkoittanut yhteisiä ryhmäkeskusteluja, joissa on ollut mahdollisuus tuoda näkökulmia toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Toiminnallista oikeudenmukaisuutta on esitelty ja pidetty esillä keskusteltaessa osaston arjesta. Toimintojen suunnittelussa on olennaista huomioida yksilöllisyys ja toiminnan vapaaehtoisuus. Asukkaille on luotava mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon. Toimintojen tulee olla asukkaille itselleen ja yhteisölle merkityksellisiä. Työryhmää on ollut mahdollista kannustaa jatkamaan toiminnallisesti oikeudenmukaisemman arjen järjestämistä. Heidän kuvailemansa jo aikaansaatu muutos ruokailutilanteisiin on toiminut hyvänä kannustimena eteenpäin. Keskusteluissa on huomioitu myös se, että tällä hetkellä vallitseva toiminnallinen epätasapaino asukkaiden ja henkilökunnan välillä voi tasoittua kehittämisellä aikaansaatavien muutosten myötä.

12.4 Suunnitelmien neuvottelemine

Suunnitelmat jäivät tässä kehittämishankkeessa yleiselle tasolle. Ryhmäkeskusteluissa päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että yhteistä toimintaa lähdetään kehittämään ja konkreettisia ideoita syntyi paljon. Kuitenkin varsinainen tavoitteiden asettelu ja kehittäminen sekä arviointi tapahtuvat tämän opinnäytetyön ulkopuolella. Samoin kuin Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistavan viitekehyksen asiakastyöhön suoraan liittyvät vaiheet jäivät tämän työn puitteissa toteuttamatta. Kontulan vanhustenkeskuksen moniammatillinen työryhmä voi näitä vaiheita (asiakkaan vahvuuksien ja voimavarojen arviointi sekä asiakaskohtaisten palvelujen suunnittelu) toteuttaa. Toiminnallisesti oikeudenmukaisen, asukkaalle merkityksellisen toiminnan suunnittelu ja järjestäminen hänen tarpeidensa mukaisesti, ei ole mahdollista ilman näitä vaiheita.

12.5 Jokapäiväisten toimintojen merkitys

Kehittämishankkeessa lähdettiin liikkeelle siitä, että kehitetään yhteisöllisyyttä ja yhteistä toimintaa. Kuitenkin teoreettinen tieto vie työskentelyä vahvasti siihen suuntaan, että yksilöllisyydestä täytyy lähteä liikkeelle. Iso osa osaston arjen tapahtumista liittyy itsensä huolehtimiseen, joten niissäkin toiminnoissa henkilökohtaiset toimintatavat ja mieltymykset olisi tärkeää ottaa huomioon arkisia asioita tehtäessä. Myös kotielämään liittyvää toimintaa osastolla tapahtuu, mutta asukkaat eivät siihen juurikaan osallistu. Yhteisten velvollisuuksien, päivittäisten askareiden tekeminen yhdessä osastolla, tuli esille

ideana. Tämä, edellyttäen että osallistuminen on vapaaehtoista ja asukkaalle itselleen merkityksellistä, toisi yhteisöön luontevia yhteistyön mahdollisuuksia ja tasavertaisuutta.

Niin sanotut pienet mutta tärkeät asiat, kuten tapa pitää ikkunaverhoja, koettiin ryhmäkeskusteluissa erittäin tärkeinä. Juuri tämänkaltaiset asiat asukkaiden omaa identiteettiä ja elämäntapaa ylläpitävinä asioina on syytä huomioida.

12.6 Ympäristö ja vapaa-ajan toiminta sekä harrastaminen

Toiminnan kehittämisen myötä on mahdollista saada aikaan osastolle toimintakulttuuri, jossa asukkaiden yhteinen ja erillinen toiminta olisi itsestään selvää. Sekä henkilökunta että asukkaat tullessaan uusina yhteisön jäseninä osastolle, mukautuisivat vallitsevaan tapaan toimia.

Aktiivinen ja yksilöiden toiminnallisia tarpeita korostava toimintaympäristö tarjoaa mahdollisuuksia osallistua. Myös toiminnan seuraaminen, toiminnasta keskustelun ja neuvomisen mahdollisuudet ovat merkittäviä osallistumisen mahdollisuuksia asukkaille.

Mielekkäiden vapaa-ajan toiminnan mahdollisuuksien tarjoaminen edellyttää asukkaiden harrastustoiminnan tuntemista. On tärkeää tiedostaa, että aina ikääntynyt henkilö ei halua osallistua alentuneilla kyvyillään harrastamiseen, vaikka harrastus olisi jatkunut koko iän. Vapaa-ajan vietossa toimettomuuden valitseminen on myös hyväksyttävä.

12.7 Yksittäiset toimintaideat

Ryhmäkeskusteluissa syntyi runsaasti ideoita mahdollisista aloitettavista tai asukkaille tarjottavista toimintamahdollisuuksista. Ideat kumpusivat henkilökunnan kokemuksista ja heidän tietämyksestään asukkaiden tarpeista ja toiveista. Tässä kohdassa on syytä jälleen huomioida, että asukkaiden ääni on kuulunut ainoastaan henkilökunnan välityksellä.

Asukkaille toimintamahdollisuuksia toisivat:

- kukkien hoitaminen ja puutarha/parvekekukkien istuttaminen,
- tavaroiden kuljettaminen yhdessä esimerkiksi pyörätuolilla,
- ruokapöydässä voileipien voitelu ja tarjoilu lähellä istuville,
- henkilökunnan ruokaileminen yhdessä asukkaiden kanssa,

- henkilökunnan kahvittelu yhdessä asukkaiden kanssa,
- ulkoilu,
- osaston työt (pöytien pyyhkiminen, pyykkihuoltoon, viikkaamiseen ja lajitteluun osallistuminen, sukkiin rullaaminen, siivousrättien taittelu),
- yhteisestä tai asukkaan mielenkiinnon kohteesta keskusteleminen,
- kortinpeluu,
- palapelit, Shakki, Tammi, Korona, Fortuna, Kimble, Afrikan tähti, ikäihmisille suunnatut pelit,
- matonkuteiden tekeminen,
- elokuvien katselu yhdessä,
- kirjaston hyödyntäminen,
- tietokilpailut,
- kielten opettaminen/opiskelu,
- leipominen.

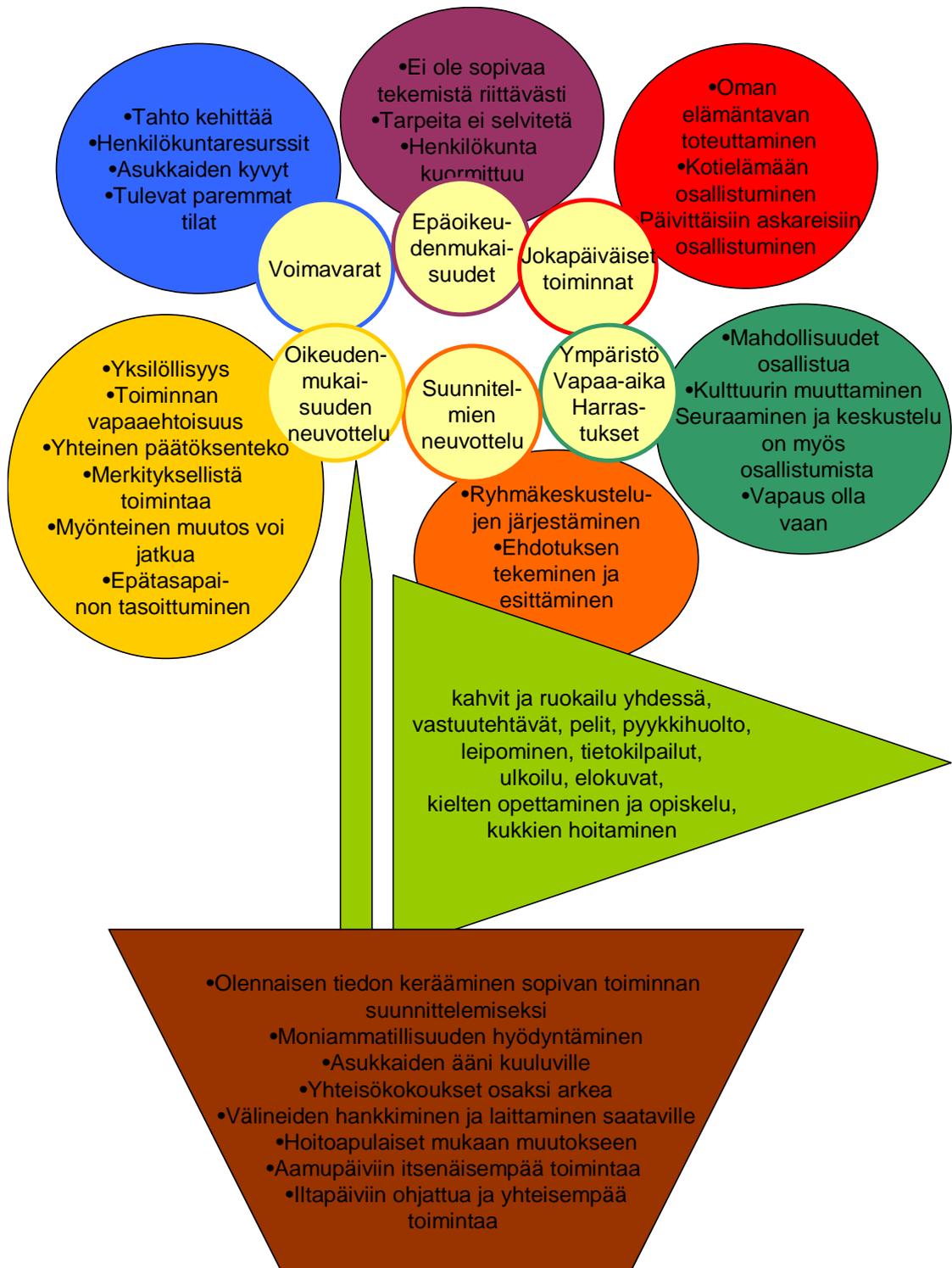
12.8 Mitä täytyy tehdä muutoksen aikaansaamiseksi edellisten lisäksi

Sopivan, elämänlaatua ja hyvinvointia edistävän toiminnan suunnittelu ja järjestäminen edellyttää olennaisen tiedon keräämistä asukkaiden toimintakyvystä ja elämänhistoriasta. Tiedonkeruulomakkeiden täyttäminen huolellisesti siten, että asukkaan omat ajatukset ja mieltymykset tulevat esille, on tärkeää. Tiedon kerääminen ja hyödyntäminen voisi olla tehokkaampaa, jos sitä voitaisiin tehdä moniammatillisena yhteistyönä yhteistyössä asukkaan ja omaisten kanssa. Jos tietoa kerätään asukkaan muuttaessa vanhustenkeskukseen, hänellä on vielä aktiivisena mielessään oma arki ja itselleen tärkeät toimintatavat.

Yhteisökokouksen ottaminen osaksi yhteisön arkea on yksi tapa luoda asukkaille mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Kiinnostavien ja asukkaille merkityksellisten välineiden helppo saatavuus edistää yhteistä toimimista. Yhteiseen tilaan tarvitaan kaappi tai vastaava, johon hankitaan tarvittavia välineitä. On tärkeää, että asukkaat ovat mukana päättämässä, mitä välineitä hankitaan.

Kotielämän, osaston arkiaskareiden tekeminen yhdessä edellyttää sitä, että myös hoitoapulaiset otetaan aktiivisesti mukaan suunnitteluun ja muutokseen. He ovat avainasemassa kotielämään liittyvissä toiminnoissa osastolla. Henkilökuntaresurssien vuoksi toimintamahdollisuuksia tarjotaan eri tavoilla aamu- ja iltapäivällä. Aamupäiviin pyritään löytämään asukkaille sellaista toimintaa, jota he voivat tehdä pääasiassa pienissä ryhmissä itsenäisesti. Henkilökunta käy tuolloin ajoittain kannustamassa ja ohjaamassa

tarvittaessa. Iltapäivällä henkilökuntaa voi olla järjestämässä ja ohjaamassa yhteistä toimintaa.

KUVIO 4. Kukoistava kukkanen – kehittämistyö kuvana.

13 LOPUKSI JA ALUKSI

Opinnäytetyön tarkoituksena oli auttaa yhteistyökumppanina olevaa työryhmää kehittämään toimintaansa. Tavoitteena oli saada aikaan ehdotus yhteisöllisyyden kehittämiseksi. Yhteisöllisyys on työn edetessä täsmentynyt yhteiseksi toimimiseksi ja osallistumiseksi. Yhteistä toimintaa voi suunnitella ainoastaan yksilöllisen arvioinnin ja tiedon keräämisen perusteella. Nyt työn loppuvaiheessa koen, että ryhmäkeskustelut olivat merkittäviä tilaisuuksia osallistujilleen. Keskustelujen ja teorian tiedon perusteella syntyi kehittämis ehdotus, samalla kun henkilökunnalla oli tilaisuus keskustella toiminnan merkityksestä sekä toiminnan järjestämisestä. Opinnäytetyön julkistamisen jälkeen yhteistyö jatkuu vielä siten, että esittelen työn sekä kehittämis ehdotuksen henkilökunnalle.

Se, kuinka toiminta osastolla kehittyy, jää henkilökunnan vastuulle. Toivon, että kaasaamastani näkemyksestä sekä ehdotuksesta on hyötyä ja apua kehittämistyössä edelleen. Opinnäytetyön tekijänä olen mielissäni hyvistä ja innostuneista ryhmäkeskusteluista sekä vallinneesta muutoshalukkaasta asenteesta ja sujuvasta yhteistyöstä. Oman kokemukseni toimintaterapeutina ja tämän kehittämistyön perusteella näen toimintaterapeutin panoksen tärkeänä toiminnan suunnittelussa. Toimintaterapeutin ammattitaitoa toimintakyvyn arvioijana, olennaisen tiedon kerääjänä sekä toimintojen soveltajana tarvitaan. Mielestäni toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta huolehtiminen on toimintaterapeutille mieluisa ja erittäin sopiva tehtävä laitospärisössä.

Asiakkuuskäsitteen laajentaminen organisaatioihin ja yhteisöihin edellyttää erilaista lähestymistä. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet ja osallistava viitekehys toimivat hyvin kehittämistyötä ohjaamassa. Varsinaisesti ammatillisen ajattelun tasolla toiminnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet eivät tuoneet minulle uutta. Uutta oli osallistava viitekehys, joka ohjasi yhteistyön tekemistä. Pystyin perustelemaan työryhmälle, mitä toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon. Osallistava viitekehys ohjasi myös neuvottelemaan sekä selvittämään ja pohtimaan resursseja. Tästä näkökulmasta hahmottui myös toiminnallinen oikeudenmukaisuus henkilökunnan kannalta. Oli virkistävää löytää yhteisen kukoistamisen idea, joka koskee kaikkia yhteisössä.

Toiminnallisesta oikeudenmukaisuudesta neuvottelu toteutui tässä työssä näkökulmien esittämisenä, keskusteluihin osallistumisena sekä kehittämis ehdotuksen laatimisena. Neuvotteluun olisi varmasti ollut monia muitakin vaihtoehtoja. Jos yhteistyö työryhmän kanssa jatkuisi, neuvottelua käytännöistä sekä uusien toimintatapojen käyttöön ottami-

sesta olisi mielekästä jatkaa. Lisäksi toiminnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi olisi tarpeen neuvotella niiden tahojen kanssa, jotka vastaavat resursseista.

Kehittämistyö ja kehittämis ehdotus ovat sitä, mitä IKU-hankkeessa tavoitellaan. Tässä työssä on esillä ajatuksia ja käytännön ehdotuksia siitä, kuinka toimintatavat ja toimintaympäristö olisivat kuntoutumista tukevia ja toimintakykyä luovia. Uskon että opinnäytetyöraportti ja kehittämis ehdotus sisältävät sellaista tietoa, joka auttaa ikäihmisten hoito- ja kuntoutusympäristöjen kehittämisessä. Ilman hankkeen olemassaoloa tämä kehittämis työ ja hedelmällinen yhteistyö Kontulan yhteistyökumppaneiden kanssa olisivat jääneet toteutumatta. Lopputulos vastaa myös yhteisöllisyyden kehittämisen tavoitteeseen Helsingin sosiaaliviraston vanhusten palvelujen vastualueella. Kehittämis ehdotus on asiakaslähtöinen ja se edistää yhteistyötä sekä yhteisvastuullisuutta yhteisössä. Kehittämis ehdotuksen mukaan toimiessa myös tavoiteltavat yksilöiden parempi tunteminen, vuorovaikutus ja vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät.

Nykyisillä toimintaterapiaresursseilla ikääntyneiden henkilöiden parissa on rajalliset mahdollisuudet työskennellä yksilöllisellä tasolla. Jos asiakkuuskäsitetä laajennetaan koskemaan työryhmiä ja yhteisöjä, toimintaterapian näkemystä saadaan ulotettua useampien henkilöiden arkeen. Tällöin toiminnallinen oikeudenmukaisuus voi vähitellen toteutua useampien ihmisten elämässä.

Opinnäytetyöprosessi päättyy, mutta samalla on tunne, että tästä työ vasta alkaa. Toivon, että moni tämän työn ja kehittämis ehdotuksen luettuaan aloittaa itseään ympäröivän maailman muuttamisen toiminnallisesti oikeudenmukaisemmaksi. Se edesauttaisi sitä, että kaikilla, asiakkailla, henkilökunnalla ja omaisilla olisi hyvä olla ja toimia yhdessä. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden ideat ja jokapäiväisten toimintojen merkitys olisi järkevää ottaa alusta asti huomioon uutta hoito- tai kuntoutusyksikköä suunniteltaessa. Tällöin toimintaympäristö ja toimintatavat tukisivat alusta lähtien asukkaiden aktiivista osallistumista. Ikääntyneiden ihmisten elinympäristöjen lisäksi ajatukset ovat sovellettavissa kaikenikäisten ihmisten moninlaisiin toimintaympäristöihin. Esille otetut asiat ovat perusasioita, joiden äärelle pitkällinen pohtiminen usein johtaa ja joiden merkitystä ei pidä väheksyä. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden osallistavaa viitekehystä olisi mielenkiintoista käyttää kokonaisuena kaikkine vaiheineen, että myös asiakkaiden ääni yksilötasolla kuuluisi.

Kolmentoista vuoden toimintaterapeuttina elämisen jälkeen löysin opinnäytetyöprosessin aikana selityksen toimintaterapian olemassaololle. Townsendin ja Wilcockin (2004b.83) mukaan toimintaterapia on olemassa osoittaakseen toiminnallisia epäoi-

keudenmukaisuuksia. Minulle itselleni oli ammatillisesti tärkeä löytö, että olen toimintaterapeuttina nimenomaan edistämässä toiminnallista oikeudenmukaisuutta. Tässä hankkeessa koen olleeni juuri siinä tehtävässä. Lisäksi opinnäytetyön tekeminen on ollut vähitellen jäsentynyt matka, joka on ollut mielenkiintoista ja opettavaista kulkea.

LÄHTEET

- Anttila, Pirkko 1998: Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Akatiimi Oy. Helsinki.
- Hasselkus, Betty Risteen 2006: The World of Everyday Occupation: Real People, Real Lives. *American Journal of Occupational Therapy* 60 (6). 627-640.
- IKU Stadia 2006 – 2008 – ikäihmisten kuntoutumista tukevat hoito- ja toimintaympäristöt. Tutkimus- ja kehityshanke Helsingin kaupungin ikäihmisten avo- ja laitospäristöissä. Hankesuunnitelma. Päivitetty 14.9.2007. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Sosiaali- ja terveysala.
- Korhola, Annaliisa 2008a. Osastonhoitaja. Kontulan vanhustenkeskus, osasto 4. Helsinki. Haastattelu 11.1.
- Korhola, Annaliisa 2008b. Osastonhoitaja. Kontulan vanhustenkeskus, osasto 4. Helsinki. Puhelinhaastattelu 20.5.
- Pikkarainen, Aila 2007: Vapaa-aika ja harrastukset. Teoksessa Tiikkainen, Pirjo (toim.): Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita. 88-114.
- Pikkarainen, Aila 2007: Ympäristö. Teoksessa Tiikkainen, Pirjo (toim.): Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita. 42-68.
- Pohjola, Leena – Muurinen, Seija – Havio, Tiina – Kallioniemi, Marja – Korhola, Annaliisa – Silander, Eila 2006: Yhteisöllisen toimintamallin kehittäminen vanhustenkeskuksissa. Julkaisematon dokumentti. Helsingin sosiaalivirasto. Vanhusten palvelujen vastuualue.
- Robichaud, Line – Durand, Pierre J. – Bédard, Réne – Ouellet, Jean-Paul 2006: Quality of life indicators in long term care: Opinions of elderly residents and their families. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 73 (4). 245-251.
- Sumsion, Thelma (ed.) 1999: Client – Centred Practice in Occupational Therapy. A Guide to Implementation. Churchill Livingstone.

- Toimintaterapianimikkeistö 2003: Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Townsend, Elisabeth – Whiteford, Gail 2005: A participatory occupational justice framework: Population-based processed of practice. Teoksessa Kronenberg, Frank (toim.): Occupational Therapy without borders: Learning from the spirit of survivors. Edinburgh: Elsevier Churchill Livingstone. 110-126.
- Townsend, Elisabeth – Wilcock, Ann 2004a: Occupational justice. Teoksessa Christiansen, Charles H. – Townsend, Elisabeth A: Introduction to Occupation: The Art and Science of Living. Upper Saddle River: Prentice Hall. 243-273.
- Townsend, Elisabeth – Wilcock, Ann A. 2004b: Occupational justice and client-centred practice: A dialogue in progress. Canadian Journal of Occupational Therapy 71 (2). 75-87.
- Townsend, Elisabeth (ed.) 2002: Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective. CAOT Publications ACE. Ottawa, Ontario.
- Valtonen, Anu 2005: Ryhmäkeskustelut - millainen metodi? Teoksessa Ruusuvoori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 223-241.
- WHO ja Stakes 2004: ICF Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Ohjeita ja luokituksia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

TIEDOTE HENKILÖKUNNALLE

Hyvä Kontulan vanhustenkeskuksen osasto 4 työryhmän jäsen

Täydennän Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa toimintaterapeutin tutkintoa ammattikorkeakoulututkinnoksi. Teen opintoihini liittyen opinnäytetyötä osana IKU-Stadia –hanketta. Hankkeen tavoitteena on tuottaa asiakasläheisesti tuotettua tietoa ikäihmisten kuntoutumista tukevien hoito- ja toimintaympäristöjen kehittämiseen. IKU–Stadian tehtävänä on toteuttaa toimintakyvyn arviointia ja selvittää kuntoutumista tukevia toimintatapoja todellisissa toimintaympäristöissä.

Opinnäytetyö toteutetaan kehittämishankkeen muotoisena yhdessä työryhmänne kanssa. Sen tavoitteena on saada aikaan ehdotus yhteisöllisyyden kehittämiseksi osastollanne. Opinnäytetyön tekijänä analysoin ensin osastolla käytettävien tiedonkeruulomakkeiden avulla, minkälaista tietoa kerätään. Tämän jälkeen järjestän kaksi ryhmäkeskustelua asian työstämiseksi eteenpäin. Molemmissa ryhmätilanteissa teen muistiinpanoja ja nauhoitan keskustelut aineistojen analysointia ja dokumentointia varten.

Ryhmäkeskustelut toteutetaan työpaikallanne ja molempiin varataan noin tunti aikaa. Osallistuminen keskusteluihin on vapaaehtoista ja osallistujalla on mahdollisuus vetäytyä pois hankkeesta missä tahansa vaiheessa. Saatuja tietoja käytetään luottamuksellisesti ja tiedot ovat osa myös IKU-Stadia –hankkeessa tehtävää tutkimusta. Tulokset julkaistaan siten, ettei keskusteluihin osallistuneiden henkilöiden henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Aineistot hävitetään opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Työskentelyäni ohjaavat:

Koulutuspäällikkö Helena Launiainen, P. (09) 310 81780 helena.launiainen@stadia.fi

Toimintaterapian lehtori Anja Sario, P (09) 310 81676 anja.sario@stadia.fi

Annan mielelläni lisätietoa aiheesta. Yhteystietoni ovat:

Sanna Nisula, (puhelinnumero, sähköpostiosoite)

Yhteistyöterveisin

Sanna Nisula

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostumus

Annan suostumukseni, että voin osallistua ryhmäkeskusteluun sekä voin samalla osallistua IKU-Stadia -hankkeeseen, jonka tavoitteena on tuottaa asiakasläheisesti tuotettua tietoa ikäihmisten kuntoutumista tukevien hoito- ja toimintaympäristöjen kehittämiseen.

Helsingissä ____/____2008

Allekirjoitus ja nimen selvennys